

A black and white photograph of a lecture hall. In the foreground, the back of a student's head and shoulders are visible, looking towards the front. In the background, other students are seated in rows, some looking towards the front. The image is slightly blurred, creating a sense of depth.

STUDIEMILJØ 2011

UNDERSØGELSE AF STUDIEMILJØET VED AARHUS UNIVERSITET

Rapport nr. 4 / Business and Social Sciences

AARHUS UNIVERSITET

STUDIEMILJØ2011

AARHUS UNIVERSITET

Rapport nr. 4

Business and Social Sciences

Anvendte betegnelser

AU: Aarhus Universitet

ST: Science and Technology

HE: Health

BS: Business and Social Sciences

AR: Arts

Det 'våde' område: ST + HE

Det 'tørre' område: AR + BS

Økonomi: Institut for Økonomi

Jura: Juridisk Institut

Psykologi: Psykologisk Institut

Statskundskab: Institut for Statskundskab

HIH: Handels- og Ingeniørhøjskolen i Herning

Sprog (bac.): Erhvervssproglige bachelorstuderende

Sprog (kan.): Erhvervssproglige kandidatstuderende

Økonomi (bac.): Erhvervsøkonomiske bachelorstuderende

Økonomi (kan.): Erhvervsøkonomiske kandidatstuderende

Rapporter i serien *Studiemiljø2011*, Aarhus Universitet

Rapport nr. 1: Studiemiljø2011 – Aarhus Universitet

Rapport nr. 2: Studiemiljø2011 – Science and Technology

Rapport nr. 3: Studiemiljø2011 – Health

Rapport nr. 4: Studiemiljø2011 – Business and Social Sciences

Rapport nr. 5: Studiemiljø2011 – Arts

Rapport nr. 6: Studiemiljø2011 – Teknisk rapport

Analysegruppe

Torben K. Jensen, centerleder, lektor, Center for Læring og Uddannelse, AU, tkj@clu.au.dk, www.clu.au.dk

Kim Jesper Herrmann, cand.scient.pol., ph.d.-stipendiat, kh@clu.au.dk

Anna Juul Bager, stud.scient.pol.

Eline Skjøttgaard Pallesen, stud.scient.pol.

Malte Kofoed Søndergaard, stud.scient.pol.

Marie Lyager, stud.scient.pol.

Tak for hjælpen

Tak til Marianne Kjær, Jørgen Alsbjerg og Karina Sørensen for udtræk af data fra de studieadministrative systemer.

Tak til Lone Niedziella og Marie Louise Ates og til webmastere og teknisk administrativt personale for hjælp til PR og layout.

Tak til studieledere og prodekaner for deres opfordringer til studerende om at medvirke i undersøgelsen og tak til de mange undervisere, der gjorde opmærksom på undersøgelsen i deres undervisningstid.

Endelig tak til de 11.401 studerende, der tog sig tid til at besvare det elektroniske spørgeskema.

INDHOLD

1. Resume og oplæg til diskussion

Baggrund	7
Studiemiljø – en smal og en bred definition	8
Hovedresultater	9
Trivsel – de vigtigste faktorer	10
Trivsel – de vigtigste konklusioner	10
Nedbørstabellen	11
Oplæg til diskussion	15

2. Den teoretiske og empiriske baggrund

Teori om psykisk studiemiljø	18
Teoretiske ræsonnementer og spørgeskemaets opbygning	18
Analyse	22
Analysetrin	22
Rapportering	23

3. Hvor godt trives de studerende?

Psykisk trivsel på de enkelte uddannelsesområder	24
Hvilke grupper af studerende trives bedst?	26
Hvilke faktorer betyder mest for trivsel?	27

4. Undervisningskontekst

Faglig integration	29
Kontakten til underviserne	30
Case: De åbne døres politik	31
Læringsmål og alignment	31
Vejledning og tilbagemelding	35
Case: Mere feedback	36

5. Det sociale liv på studiet

Kontakt til medstuderende	37
Udbuddet af sociale og faglige arrangementer	38
Læsegruppeaktivitet	39
Ensomhed på studiet	40

6. Arbejdsindsats og arbejdsbyrde

Tidsforbrug	42
Arbejdsbyrde	46
Stærke stress-symptomer	47

7. Diskriminering og chikane

Diskriminering	49
Chikane	50

8. Det fysiske og æstetiske studiemiljø

Tilfredsheden med det fysiske og æstetiske studiemiljø	52
Uddannelsesstedets fysiske rammer	53
De studerendes daglige gang på studiet	55
Case: De fysiske rammer for integration af nye studerende	55
De studerendes brug af universitetets lokaler	56

9. Kommunikation og e-læring

E-læring	57
Adgang til information og brug af elektroniske læringsplatforme	58

Litteratur	60
-------------------------	-----------

Appendiks A: Svarprocenter og usikkerhed

Svarprocenter	61
Er data repræsentative?	61
Statistisk usikkerhed	62
Sammenligning af 2007- og 2011-tal	62

Appendiks B: Regressionsanalyse	64
--	-----------

Appendiks C: Regelgrundlag	65
---	-----------

Appendiks D: Nøgletal	66
------------------------------------	-----------

VELKOMMEN

Hvorfor overhovedet interessere sig for studiemiljøet?

Spørgsmålet er måske retorisk, men inden vi i de kommende kapitler rapporterer og kommenterer resultaterne fra Studiemiljø2011, finder vi det vigtigt at overveje, hvorfor det egentlig er vigtigt at beskæftige sig med, hvordan de studerende på Aarhus Universitet trives, og hvordan de oplever de rammer – faglige og sociale – som de færdes i til daglig.

Ét svar på spørgsmålet om, hvorfor vi bør interessere os for de studerendes arbejdsbetingelser, er: *Fordi vi skal*. Med loven om undervisningsmiljøvurderinger, der trådte i kraft i 2001, skal alle undervisningsinstitutioner hvert tredje år gennemføre en undersøgelse af det psykiske, fysiske og æstetiske undervisningsmiljø (Retsinformation, 2001).

Men Studiemiljø2011 går meget længere end at opfylde lovens mindstekrav, hvilket leder til det andet og mere retvisende svar: *Fordi vi vil*. Aarhus Universitet har

truffet beslutning om at styrke studiemiljøet, og herunder har det været vigtigt, at indsatsen baseres på et oplyst grundlag i form af en grundig og forskningsbaseret kortlægning af de studerendes trivsel.

Selv om et godt studiemiljø således er et mål i sig selv, er det samtidig en nødvendighed for Aarhus Universitets ambition om at bidrage til et stadigt stigende uddannelsesniveau i samfundet. Studiemiljø2011 inddrager spørgsmål fra mere end 40 års forskning i universitetspædagogik om forhold, som påvirker læringsudbyttet. Derfor er det tredje svar på det indledende spørgsmål: *Fordi det styrker kvalificeringen af vores bachelorer og kandidater*.

Det fjerde og sidste argument handler om effektivitet: *Fordi det kan betale sig*. En undersøgelse af frafald på Aarhus Universitet har vist, at den sociale og især den faglige integration har betydning for, om de studerende bliver på deres studie eller ej.

1. RESUME OG OPLÆG TIL DISKUSSION

Baggrund

Aarhus Universitet har som ét af sine fire strategiske hovedmål at være blandt de allerbedste undervisningsinstitutioner for forskningsbaserede uddannelser.

Aarhus Universitet er forpligtet til – i medfør af lov om undervisningsmiljøvurdering – hvert tredje år at undersøge undervisningsmiljøet på sine uddannelser og udarbejde rapporter og handlingsplaner. Aarhus Universitet udviklede i efteråret 2007 et undersøgelsesdesign for det *psykiske* studiemiljø og gennemførte en grundig analyse, der tilvejebragte en omfattende, nuanceret, pålidelig og relevant viden om studiemiljø og trivsel på universitetets mange uddannelser. Analysen dannede grundlag for beslutninger i studienævn og blandt studie- og institutledere. I foråret 2011 er undersøgelsen blevet gentaget i en udvidet udgave, idet den dels nu også indeholder spørgsmål om de studerendes oplevelse af deres *fysiske og æstetiske* studiemiljø, dels muliggør analyser af *udviklingen* i studiemiljøet i perioden fra 2007 til 2011.

Alle studerende på heltidsstudier ved Aarhus Universitet – dvs. godt 30.000 – er blevet opfordret til via et elektronisk spørgeskema at besvare en række spørgsmål om trivsel, kontakt til medstuderende og undervisere, undervisningens organisering, det sociale liv på studiet, arbejdsbyrde, arbejdsindsats, stress, oplevelsen af de fysiske og virtuelle rammer omkring deres uddannelse m.m. Undersøgelsen har endvidere været tilrettelagt således, at de studerendes svar på spørgeskemaet har kunnet kombineres med en række oplysninger fra det studieadministrative system om

samme studerendes studieforløb. Endelig indgår i datasættet cirka 400 sider tekst fra de studerendes svar på to åbne spørgsmål sidst i spørgeskemaet om henholdsvis det psykiske og det fysiske studiemiljø. De to sæt af data – samt tilsvarende data fra 2007 – giver til sammen et unikt og rigt datamateriale.

I alt tog 11.401 studerende – heraf 4.947 fra Business and Social Sciences – sig tid til at besvare spørgeskemaet. Der er således tale om den største undersøgelse nogensinde blandt studerende på AU.

Tabel 1.1.

Oversigt over svarprocenter

	N	n	%
BS	12.918	4.947	38%
Økonomi	1.023	400	39%
Jura	2.012	447	22%
Psykologi	1.231	438	36%
Statskundskab	1.199	590	49%
HIH	1.118	629	56%
Sprog (bac.)	1.190	440	37%
Sprog (kan.)	993	341	34%
Økonomi (bac.)	2.216	816	37%
Økonomi (kan.)	1.936	846	44%

Studiemiljø – en smal og en bred definition

I lovens forstand er studiemiljø sammensat af det fysiske, æstetiske og psykiske studiemiljø. Undersøgelsen her vedrører det psykiske studiemiljø og de aspekter af det fysiske og æstetiske studiemiljø, der vedrører de studerendes vurdering af de fysiske, æstetiske og virtuelle omgivers funktionalitet med henblik på læring og socialt samvær. De aspekter af det fysiske studiemiljø, der vedrører sikkerhed og sundhed, og som det kræver særlig ekspertise at vurdere, kortlægges i en anden undersøgelse forestået af AU HR, Organisationsudvikling og arbejdsmiljøenheden.

Aarhus Universitet brød i 2007 nyt land ved at udvikle et undersøgelsesdesign og gennemføre en grundig, teoretisk funderet undersøgelse af studiemiljøet ved en dansk videregående uddannelse. Undersøgelseskonceptet tog afsæt i teori og forskningsresultater vedrørende psykisk arbejdsmiljø, stress og coping, læring og organisering af universitetsundervisning, trivsels- og frafaldsanalyser ved videregående uddannelser, tilfredshedsundersøgelser ved videregående uddannelser samt regelgrundlaget for UndervisningsMiljøVurderinger (UMV). Konceptet ligger også til grund for Studiemiljø2011.

I analysen er psykisk studiemiljø som udgangspunkt defineret som *trivsel*, forstået som en kombination af, i hvilket omfang de studerende generelt føler sig *godt tilpas* og overordnet set erklærer sig *tilfreds* med deres studier. Denne definition af psykisk studiemiljø kan betegnes som 'smal'. En mere 'thick' definition af psykisk studiemiljø kunne også inkludere fænomener som (fravær af) *stress*, *ensomhed* og forskellige former for *chikane*, fænomener, som eroderer trivsel, arbejdsevne og arbejdsglæde og *tillid til egen formåen (self-efficacy)*, som er en vigtig ressource i forhold til netop arbejdsevne, arbejdsglæde og trivsel. Disse fænomener indgår i datasættet og analyserne, men indgår ikke

definitorisk i psykisk studiemiljø. Den empiriske udforskning af relationerne mellem trivsel og eksempelvis stress og ensomhed er således en del af analysen. Hvor ikke andet er nævnt, anvendes den 'smalle' definition som den grundlæggende afhængige variabel.

Trivsel antages også at afhænge af de studerendes perception af den studiesociale kontekst – *kontakt til medstuderende, fravær af ensomhed, udbuddet af faglige og sociale arrangementer, læsegruppeaktivitet, arbejdsindsats og arbejdsbyrde* – og deres perception af deres studiesituation: *kontakt til undervisere, faglig integration, undervisningens organisering, mulighederne for vejledning og feedback på faglige præstationer, transparens i faglige krav og eksamenskrav, oplevelse af fysiske og virtuelle rammer*.

Trivsel ventes endvidere at variere efter organisatorisk kontekst: *studie* (uddannelse/hovedområde) og *studietrin* (BA, kandidat, sidefag, speciale, ph.d.).

Endelig forventes de studerendes bagage og erfaringer ved studiestart i form af køn, alder og generel tillid til egen formåen (self-efficacy) at have betydning for deres trivsel.

Studiemiljø i den bredeste betydning kan defineres som det samlede billede af studiet, der tegnes af de studerendes score på alle de omtalte variable.

Analysedesignet tager ikke bare sigte på at kortlægge *niveauet* af trivsel. Sigtet er også at *kortlægge, hvilke faktorer* der betyder noget for god trivsel på de enkelte uddannelser, og beskrive *udviklingen* i trivslen og de bagvedliggende parametre. Målet er, at man på de enkelte uddannelser kan værne om og styrke de positive elementer i studiemiljøet, ændre på de negative faktorer og vurdere effekten af de tiltag, der har været taget som opfølgning af forrige studiemiljøundersøgelse.

Hovedresultater

Studiemiljøet ved Business and Social Sciences har det overordnet set godt. Over 84 procent af de studerende svarer umiddelbart, at de generelt føler sig rigtig godt tilpas på deres studie, og over 83 procent af de studerende svarer, at de overordnet set er tilfredse eller meget tilfredse med deres studie ved Aarhus Universitet, hvilket er samme høje niveau som i 2007. 10 procent er mere indifferente, og kun cirka 5 procent svarer, at de ikke trives og/eller er utilfredse med deres studie.

Tabel 1.2.

Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie.

Helt uenig	1,2%
Overvejende uenig	4,4%
Hverken eller	8,8%
Overvejende enig	43,8%
Helt enig	41,8%

Den fortsat generelt høje grad af trivsel og tilfredshed med studierne ved Aarhus Universitet er i sig selv et vigtigt hovedresultat i Studiemiljø2011.

Tabel 1.3.

Hvor tilfreds er du med studiet overordnet set?

Meget utilfreds	0,9%
Utilfreds	4,9%
Hverken eller	10,8%
Tilfreds	59,2%
Meget tilfreds	24,1%

Som en uddannelsesinstitution, der ønsker højeste grad af professionalisme i uddannelses- og undervisningsaktiviteterne, er der grund til at glæde sig over det høje niveau. Men der er også grund til at analysere, hvad der kan gøres bedre på hvilke studier, samt hvilke initiativer siden 2007 der har haft den ønskede virkning, og hvilke ikke.

I Kapitel 1 sammenfattes i tekst og tal undersøgelsens vigtigste resultater vedrørende *kvaliteten* og *udviklingen* i studiemiljøet ved Business and Social Sciences, de væsentligste *konstituerende elementer* i et godt studiemiljø samt, på den baggrund, et oplæg til diskussion til universitetsledelsen, studieledelser og studienævn. En mere udførlig beskrivelse af det teoretiske og metodiske udgangspunkt for analysen findes i Kapitel 2. Den overordnede beskrivelse af trivsel på Business and Social Sciences gives i Kapitel 3. I Kapitel 4 beskrives og analyseres en række nøgletal vedrørende de studerendes oplevelse af undervisningen og deres studiesituation. De studerendes oplevelse af deres studiesociale kontekst analyseres i Kapitel 5. I Kapitel 6 analyseres de studerendes tidsforbrug, oplevelse af arbejdsbyrde og stress. I Kapitel 7 beskrives og analyseres mobning, diskriminering og chikane. I Kapitel 8 analyseres de studerendes opfattelser af det fysiske og æstetiske studiemiljø, og i Kapitel 9 deres opfattelse af kommunikation og e-læring. Endelig finder man i Appendikset oplysninger af mere teknisk art om svarprocenter, repræsentativitet, statistisk usikkerhed, en tabel med regressionskoefficienter, centrale paragraffer fra Lov om UndervisningsMiljøVurdering og nøgletal om studenter-/VIP-ratio på AU

Foruden denne rapport for Business and Social Sciences er der udarbejdet en hovedrapport for hele Aarhus Universitet og en for hvert af de andre tre hovedområder med analyser og resultater brudt ned på de enkelte uddannelsesområder. Endelig foreligger der en udførlig teknisk rapport for undersøgelsen (se indersiden af omslaget ovenfor). Den tekniske rapport findes sammen med de øvrige rapporter på www.au.dk/studiemiljo2011.

Trivsel – de vigtigste faktorer

De studerendes trivsel påvirkes af mange ting, men de forskellige faktorer er ikke lige vigtige.

Analysen viser, at de faktorer, der påvirker trivslen blandt de studerende på Aarhus Universitet stærkest – uanset uddannelse, personlig bagage og studiesituation – er, hvad der her er kaldt:

1. følelsen af at være fagligt integreret, dvs. at interessen for studiets fagområde er steget i løbet af studiet, og at den studerende føler sig som en del af et fagligt fællesskab, og
2. god kontakt til medstuderende, der opleves som generelt imødekommende, nemme at få kontakt til, og følelsen af at være en del af et større socialt fællesskab.

De næstvigtigste faktorer for trivsel er:

3. fravær af ensomhed og
4. oplevelsen af, at undervisningen er hensigtsmæssigt organiseret med et logisk forhold

mellem læringsmål, eksamenskrav og undervisningsaktiviteter.

Af betydning for trivsel er endvidere prioriteret efter vigtighed:

5. Et alsidigt udbud af sociale og faglige arrangementer.
6. God kontakt til undervisere.
7. Generel tilfredshed med det fysiske studiemiljø.
8. Fravær af stærke stress-symptomer.
9. Læsegruppeaktivitet.
10. Mulighed for vejledning og feedback på faglige præstationer.

Endvidere oplever de få studerende, der har været udsat for chikane af den ene eller anden art, et stærkt dyk i trivsel. Endelig er der en tendens til, at studerende med stærk tillid til egen formåen (stærk self-efficacy) trives bedre.

Trivsel – de vigtigste konklusioner

Helt overordnet er det psykiske studiemiljø ved Business and Social Sciences godt. Langt de fleste studerende befinder sig godt på – og er tilfredse med – deres uddannelser.

De studerende trives godt, fordi langt hovedparten af de studerende føler sig godt fagligt integreret på deres uddannelser, har gode kontakter til deres medstuderende i deres daglige studiepraksis, for hovedpartens vedkommende ikke oplever ensomhed i dagligdagen og i vidt omfang finder undervisningen hensigtsmæssigt tilrettelagt, og generelt finder de undervisere, de kommer i kontakt med, imødekommende.

I perioden 2007-2011 har den generelle trivsel holdt sig på samme høje niveau. Endvidere finder flere studerende i 2011 end i 2007, at underviserne er nemme at opnå personlig kontakt med. Endelig er der sket en meget betydelig forøgelse af andelen af studerende, der finder, at undervisningen er godt organiseret (med god sammenhæng mellem læringsmål, undervisningsaktiviteter og eksamenskrav), og de faglige krav mere transparente, ligesom mulighederne for at få vejledning og feedback er lidt forbedret.

To tredjedele af de studerende er overordnet set tilfredse med de fysiske rammer og finder generelt, at

deres uddannelsessted er et rart sted at opholde sig, men under 40 procent oplever, at de kan finde en læseplads og plads til læsegruppearbejde, når de har brug for det.

De fleste studerende oplever, at deres undervisere er gode til at bruge de elektroniske læringsplatforme til distribution af undervisningsmateriale, men mindre end hver fjerde oplever, at underviserne bruger læringsplatformene som aktive læringsredskaber.

I lighed med 2007, er mange studerende i 2011 ikke fuldtidsstuderende, idet de fleste klarer både studier og erhvervsarbejde inden for rammerne af en almindelig arbejdsuge. Der er her betydelige forskelle mellem de forskellige uddannelsesområder.

Selv om mulighederne for at få vejledning og feedback er forbedret siden 2007, er det stadig færre end halvdelen af de studerende, der oplever mulighederne som gode.

Der er i perioden 2007-2011 sket et fald i andelen af studerende, der arbejder i læsegrupper, hvilket tyder på en øget individualisering af studiepraksis.

Mere end hver tiende studerende angiver, at de ofte eller altid i dagligdagen har stærke stress-symptomer,

og gruppen vokser til næsten hver tredje i eksamensperioderne.

Business and Social Sciences' studerende er stort set forskånet for problemer vedrørende mobning og chikane. Kun 1 procent anfører at have været udsat for

mobning inden for det sidste år, hvilket, sammenlignet med gennemsnit for danske skoler og arbejdspladser, er særdeles lave tal. Vedrørende oplevelsen af diskriminering, så er tallene på Business and Social Sciences generelt meget lave, men blandt udenlandske studerende betydeligt højere.

Nedbørstabelen

På de følgende sider vises Tabel 1.4., også kaldet nedbørstabelen. Tabellen viser en lang række – men ikke alle – spørgsmål, som har været stillet de studerende i undersøgelsen. Først afrapporteres tallene for de to spørgsmål, som udgør de studerendes trivsel. Herefter følger spørgsmålene i en rækkefølge, der er

bestemt af, hvor stærkt de indvirker på trivslen. Herunder er angivet en kort læsevejledning til tabellen, ligesom der også er gjort rede for farvelægningen af tabellen. Jo lysere farver, desto bedre resultater. Mørke farver tyder på punkter, som bør give anledning til særlig opmærksomhed.

Læsevejledning til Tabel 1.4. – Eksempel fra ST

	ST	Kemi
Trivsel		
Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie (1)	89%	88%
88 procent af de studerende på Kemi svarer, at de er helt eller overvejende enige i, at de generelt føler sig rigtig godt tilpas på studiet.	88%	88%

Tallene i tabellen viser, hvor stor en andel af de studerende på det givne studie, der har erklæret sig enige i udsagnet til venstre i tabellen – her "Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie". Tallet i parentes efter udsagnet viser, hvilke svarkategorier der knytter sig til spørgsmålet. (1) Procentandel, der erklærer sig "Helt enig" eller "Overvejende enig", (2) Procentandel, der erklærer sig "Meget tilfreds" eller "Tilfreds", (3) Procentandel, der svarer "Altid" eller "Ofte", (4) Procentandel, der svarer "Meget god" eller "God", (5) Procentandel, der svarer "Meget ofte" eller "Ofte".

Farvelægning af Tabel 1.4.

80-100%
60-79%
40-59%
20-39%
0-19%

Felterne i tabellen er farvet i fem forskellige nuancer. Den lyseste nuance svarer til, at 80-100 procent af de studerende har erklæret sig enige i udsagnet til venstre i tabellen. De næste nuancer svarer til henholdsvis 60-79, 40-59 og 20-39 procent, mens den mørkeste farve svarer til, at procentandele på 0-19 har erklæret sig enige i udsagnet.

Jo mørkere farve, desto større grund har hovedområdet og uddannelsesområderne til at drøfte, om de har et problem, der skal gøres noget ved.

Skalaen er vendt for negativt ladede udsagn, fx "Har du oplevet stærke stress-symptomer i forbindelse med dit studie? - I dagligdagen". For spørgsmål som dette svarer den lyseste kategori til, at 80-100 procent har erklæret sig uenige i udsagnet.

Tabel 1.4.
Sammenfatning af nøgletal

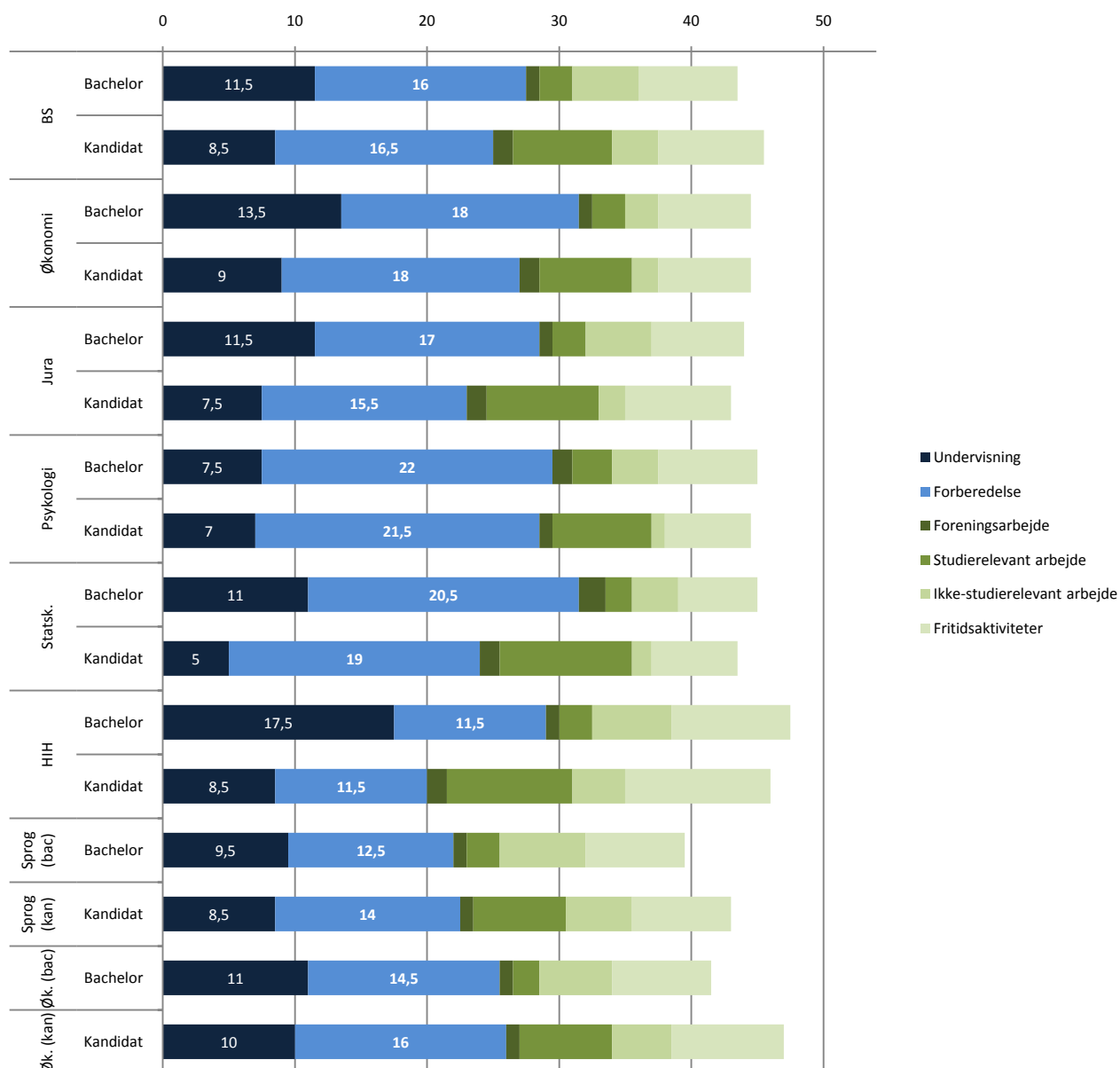
	BS 2007	BS 2011	Økonomi	Jura	Psykologi	Stats- kundskab	HIH	Sprog (bac.)	Sprog (kan.)	Økonomi (bac.)	Økonomi (kan.)
Trivsel											
Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie (1)	84%	86%	86%	81%	82%	86%	86%	89%	89%	88%	84%
Hvor tilfreds er du med studiet overordnet set? (2)	84%	83%	84%	86%	80%	90%	82%	83%	81%	84%	80%
Faglig integration											
Min interesse i studiets fagområde er vokset, siden jeg startede på studiet (1)	84%	83%	85%	91%	89%	85%	80%	79%	82%	82%	81%
Studiet har bidraget til, at jeg føler mig som del af et fagligt fællesskab (1)	73%	72%	76%	73%	75%	82%	71%	73%	73%	70%	65%
Kontakt til medstuderende											
De andre studerende er generelt imødekommende (1)	79%	82%	80%	67%	83%	88%	83%	86%	87%	85%	81%
Jeg føler mig som en del af et større fællesskab på mit studie (1)	54%	53%	51%	41%	42%	63%	59%	61%	53%	55%	50%
Hvordan vurderer du muligheden for social kontakt til medstuderende? (4)	78%	75%	76%	66%	64%	85%	70%	81%	76%	83%	71%
Ensomhed											
Hvor ofte føler du dig ensom? - Til daglig på studiet (3)	8%	9%	7%	12%	12%	8%	9%	5%	11%	8%	10%
Læringsmål og alignment											
Læringsmålene for de enkelte undervisningsforløb er klart formulerede og klart kommunikerede (1)	42%	64%	65%	64%	57%	65%	58%	68%	68%	62%	67%
Der er god overensstemmelse mellem læringsmål og eksamenskrav (1)	46%	56%	51%	56%	44%	54%	65%	67%	61%	55%	53%
De valgte undervisningsformer støtter mit læringsarbejde med henblik på opfyldelse af læringsmål og eksamenskrav (1)	50%	56%	53%	54%	37%	53%	66%	65%	62%	57%	55%
Der er klare informationer om, hvad der fagligt set forventes af mig som studerende (1)	49%	63%	63%	60%	57%	63%	62%	72%	66%	64%	63%
Kravene til prøver og eksaminer er klart formulerede og klart kommunikerede (1)	39%	58%	56%	64%	47%	55%	56%	68%	70%	56%	59%
Faglige og sociale arrangementer											
Hvordan vurderer du udbuddet af faglige arrangementer?	79%	78%	74%	77%	73%	89%	65%	82%	80%	79%	78%
Hvordan vurderer du udbuddet af sociale arrangementer?	82%	80%	86%	79%	79%	90%	66%	86%	78%	84%	73%

	BS 2007	BS 2011	Økonomi	Jura	Psykologi	Stats- kundskab	HIH	Sprog (bac.)	Sprog (kan.)	Økonomi (bac.)	Økonomi (kan.)
Kontakt til undervisere											
De fleste undervisere er nemme at opnå personlig kontakt til (1)	61%	69%	64%	62%	39%	69%	88%	77%	71%	65%	74%
De undervisere, jeg har haft kontakt til, virker generelt interesserede i de studerende (1)	72%	77%	69%	74%	62%	79%	89%	79%	81%	74%	76%
Fysisk og æstetisk studiemiljø											
Jeg er overordnet tilfreds med de fysiske rammer på mit uddannelsessted (2)	-	66%	69%	74%	61%	77%	86%	63%	47%	59%	55%
De fysiske rammer gør det rart at opholde sig på mit uddannelsessted (2)	-	70%	65%	74%	65%	75%	86%	72%	59%	68%	62%
Stærke stress-symptomer											
Har du oplevet stærke stress-symptomer i forbindelse med dit studie? I dagligdagen (3)	13%	10%	9%	12%	9%	9%	12%	7%	13%	8%	11%
Har du oplevet stærke stress-symptomer i forbindelse med dit studie? Op til eksamen (3)	35%	31%	28%	40%	29%	26%	37%	29%	39%	30%	29%
Læsegruppe											
Er du en del af en læsegruppe, eller har du en læsemakker (til daglig)? (5)	58%	46%	60%	22%	47%	78%	27%	50%	28%	56%	38%
Vejledning og tilbagemelding											
Der er gode muligheder for at få vejledning om mine faglige præstationer (1)	34%	40%	30%	25%	27%	43%	65%	48%	46%	32%	39%
Der er gode muligheder for tilbagemelding om mine faglige præstationer til eksamen eller større opgaver (1)	32%	41%	27%	24%	53%	59%	61%	40%	44%	27%	31%
Uddannelsesstedets fysiske rammer											
Når jeg har brug for en læseplads, kan jeg for det meste finde en (1)	-	43%	59%	57%	63%	77%	51%	23%	16%	24%	30%
Der er for det meste et sted, hvor jeg kan sidde sammen med min læsegruppe/-makker, når jeg har brug for det (1)	-	39%	50%	45%	59%	51%	56%	22%	19%	22%	31%
På mit uddannelsessted ser man ofte underviserne uden for undervisningslokalene (fx på gange og fællesarealer) (1)	-	30%	32%	16%	23%	53%	71%	23%	19%	15%	15%

	BS 2007	BS 2011	Økonomi	Jura	Psykologi	Stats- kund- skab	HIH	Sprog (bac.)	Sprog (kan.)	Økonomi (bac.)	Økonomi (kan.)
Brug af elektroniske læringsplatforme											
Mine undervisere er generelt gode til at bruge de elektroniske læringsplatforme til at distribuere undervisningsmateriale (1)	-	86%	89%	82%	85%	89%	81%	89%	91%	85%	89%
Mine undervisere er generelt gode til at bruge de elektroniske læringsplatforme til at aktivere de studerende (1)	-	23%	23%	16%	15%	18%	34%	26%	18%	26%	24%

Figur 1.1.

Hvor mange timer har du brugt på følgende aktiviteter? Timer per uge, bachelor- og kandidatstuderende

Note: Tallene inkluderer ikke ph.d.-studerende og specialestuderende. Studerende er kun inkluderet i analyser, hvis de har brugt mere end 0 og mindre end 84 timer ugentligt. Tallene er afrundet til nærmeste halve time.

Oplæg til diskussion

Ét af undersøgelsens hovedresultater er, at et godt studiemiljø med høj trivsel for de studerende først og fremmest er knyttet til de studerendes 'arbejde' på universitetet, dvs. til (1) deres *interesse* i faget og deres *integration* i et fagligt fællesskab, (2) deres forhold til deres kollegaer(/medstuderende), (3) arbejds-/undervisningens tilrettelæggelse og (4) forholdet til deres 'ledere'(/undervisere). Udbuddet af faglige og sociale arrangementer er ikke uden betydning, men trivslen afgøres af 'arbejdet' snarere end af 'festerne'. Samme faktorer afgør frafald og fastholdelse.

Det betyder, at universitetet/de enkelte uddannelsesområder i tilrettelæggelsen af undervisningen – kerneaktiviteten – har ganske mange muligheder for at påvirke de studerendes trivsel, da den berører alle fire relationer.

Det anbefales, at man på de enkelte uddannelsesområder - med afsæt i rapporten og Bilagstabel B, der sammenligner bachelor- og kandidatstuderende – bl.a. drøfter følgende:

1. Undersøgelsen viser, at der uændret er en stor *faglig interesse* hos de studerende, og mange oplever at være en del af et fagligt fællesskab. Ledelsen og underviserne bør diskutere, hvad de yderligere kan gøre for at fastholde og udbygge den faglige integration: Hvordan skal curriculum på første semester tilrettelægges for i videst mulig omfang at 'lukke faget op' for de studerende, så interessen fastholdes og øges? Hvordan løser underviserne på første semester opgaven med både at introducere til faget, forskning, instituttets eksperter og universitetsundervisning generelt? Hvordan tilrettelægges undervisning på kandidatuddannelser, så både gamle og nye kandidatstuderende fortsat føler sig integreret i fagmiljøet? Hvordan etableres følelsen af at være en del af et fagligt fællesskab i et større internt uddannelsesmarked på AU?
2. De *studerendes relationer til deres medstuderende* kan påvirkes betydeligt ved, at undervisningen tilrettelægges på måder, der både efterspørger og skaber arbejdsfællesskaber blandt de studerende. Ledelsen og underviserne bør drøfte, hvordan undervisningen bedst tilrettelægges i de ofte få konfrontationstimer, så det muliggør, at de studerende alene og ikke mindst i studiegrupper selvstændigt kan arbejde hensigtsmæssigt og

vedholdende med stoffet mellem timerne. Mange kandidatstuderende, sidefagsstuderende og studerende, hvis læsegruppe er faldet fra hinanden, efterspørger hjælp til at etablere nye læsegrupper. Ledelsen og underviserne bør drøfte, hvordan de kan facilitere dannelsen og gendannelsen af læsegrupper – fx gennem oprettelsen af en 'læsegruppebørs' – og tage stilling til, om tendensen til en tilsyneladende mere individualiseret studiepraksis blandt de studerende er hensigtsmæssig.

3. 9 procent af de studerende tilkendegiver, at de føler sig *ensomme* i hverdagen, og 15 procent i eksamensperioder. Disse gennemsnitstal dækker over meget store forskelle mellem forskellige BA- og kandidatuddannelser. Ledelsen og underviserne bør granske tallene og identificere 'lommerne' med mange ensomme og invitere til en drøftelse af, hvordan den ufrivillige ensomme studiesituation kan ændres. Fra det kvalitative materiale fremgår det, at bl.a. kombinationen af få timer og forelæsningsform i undervisningen skaber mange ensomme studerende. Man bør således her igen overveje de valgte undervisningsaktiviteter både med henblik på læring og trivsel, og måske kan sociale medier som Facebook og lignende også anvendes i forsøget på at bringe studerende, der ønsker det, sammen i læsegrupper og makkerpar.
4. Én af de mest iøjnefaldende positive ændringer i Studiemiljø2011 vedrører parameteren *undervisningens organisering*. De studerende oplever i langt højere grad end tidligere en klar sammenhæng mellem undervisningsforløbenes læringsmål, eksamensformer og eksamenskrav og valgte undervisningsformer. Denne 'alignment' skaber transparens og en mere logisk motivationsstruktur for de studerende. Udviklingen her skyldes bl.a. det store arbejde med at implementere den nye karakterbekendtgørelse, hvor karakterer defineres som grader af opfyldelse af fagets læringsmål. Selv om nu cirka to tredjedele af de studerende oplever større klarhed og sammenhæng her, er der stadig mange undervisningsforløb på de forskellige uddannelser, der har brug for en reformulering af læringsmål og tilpasninger af eksamens- og undervisningsformer. Ledelsen og underviserne bør drøfte, hvordan alignment og transparens i fagene generelt kan øges, herunder

hvordan afstanden mellem undervisningsaktiviteter og eksamensaktiviteter mindskes (jævnfør og så nedenfor).

5. Undersøgelsen peger på, at det generelt er relativt nemt for de studerende at få kontakt til underviserne. Men samtidig peger Studiemiljø2011 på, at den faglige vejledning og underviserens feedback på de studerendes faglige præstationer er en stor uløst udfordring. Vejledning og feedback er essentielle undervisningsaktiviteter på forskningsbaserede uddannelser, der mellem andet også vil lære sine studerende at anvende fagenes teori og forskningsmetode og omgang med fagets data og kilder i egne selvstændige undersøgelser. Ledelsen og underviserne bør overveje, om det er muligt at prioritere denne del af uddannelsen yderligere, og herunder om brug af organiseret peerfeedback og e-læringsaktiviteter kan frigive ressourcer til feedback.
6. Studiemiljø2011 viser, at mange studerende ved Business and Social Sciences i praksis ikke er fuldtidsstuderende, selv om de er indskrevet på fuldtidsstudier. Mønsteret er det samme som i Studiemiljø2007. Der er betydelige forskelle mellem de enkelte uddannelser. Business and Social Sciences fandt i 2007 ikke, at mønsteret er tilfredsstillende, problemstillingen om de studerendes arbejdsindsats er blevet analyseret og diskuteret indgående, og en række initiativer er blevet taget. Ledelsen og underviserne bør i lyset af tallene i Studiemiljø2011 igen drøfte, hvilket behov og hvilke muligheder ledelsen og underviserne har for at øge de studerendes arbejdsindsats. Drøftelserne bør bl.a. tage afsæt i, at mange studerende af velovervejede og rationelle grunde ikke er fuldtidsstuderende. Mange studerende vælger at sætte tempoet ned for at kunne yde mere i de enkelte fag og derved få højere karakterer eller for at få tid til at få nyttige ting på deres CV for dermed at stå bedre ved jobansøgninger. Drøftelserne bør også omhandle mulighederne for at skaffe flere ressourcer til undervisning med henblik på at øge mængden af timer, herunder især måske mængden af vejledning og feedback. Disse overvejelser må ske under hensyntagen til, at medarbejderne allerede har meget lange arbejdsdage. Effekten af den øgede undervisning på det tørre område, som følge af den statslige forhøjelse af STÅ-taksterne til uddannelserne på det samfundsvidenskabelige og humanistiske område (Business

and Social Sciences og Arts) i 2010, har ikke kunnet nå at sætte sig spor i de studerendes svar i herværende undersøgelse. Endelig bør ledelsen og underviserne overveje, hvordan de inden for givne rammer kan undgå, at nogle studerendes læring, motivation og trivsel forsvinder ned mellem (i) meget få undervisningstimer (ofte domineret af forelæsninger), (ii) uklare læringsmål og faglige forventninger, (iii) meget lidt feedback fra underviserne, (iv) lille arbejdsindsats og (v) meget få ugentlige timers tilstedeværelse på universitetet.

7. Undersøgelsen viser, at Business and Social Sciences har infrastrukturen vedrørende e-læring på plads i den betydning, at så godt som alle undervisningsforløb understøttes af én af Aarhus Universitets fire Learning Management Systems (LMS), og at både undervisere og studerende næsten overalt på Business and Social Sciences har vænnet sig til at bruge disse systemer. Undersøgelsen viser endvidere, at LMS'erne helt overvejende bruges som 'posthuse' til distribution af undervisningsmateriale og ikke som læringsrum. Ledelsen og underviserne bør drøfte, hvordan man på de enkelte uddannelsesområder kan implementere Aarhus Universitets nyligt vedtagne *Educational it*-politik, der formulerer en målsætning om – over en kort årrække – at gentænke hovedparten af uddannelsernes undervisningsforløb med henblik på at anvende e-læring til i højere grad at strukturere de studerendes læringsarbejde og aktivere dem mere før, under og efter konfrontationstimerne.
8. To tredjedele af de studerende er overordnet set tilfredse med de fysiske rammer og finder generelt deres uddannelsessted et rart sted at opholde sig, men kun omkring 40 procent af de studerende oplever, at de kan finde en læseplads og plads til læsegruppearbejde, når de har brug for det. Den hyppigst forekomne kommentar til de fysiske rammer i det kvalitative materiale er ønsket om bedre muligheder for på uddannelsen at kunne finde et sted at arbejde alene og sammen med sin læsegruppe. Ledelsen og underviserne bør drøfte, *i hvilket omfang* de har intentioner om og kan imødekomme dette ønske, og inden for hvilket tidsperspektiv *det er muligt* at etablere flere studenterarbejdspladser og kommunikere dette til de studerende. Der er både brug for planer og forventningsafstemning i forbindelse med omplaceringen af uddannelsesområder. Ledelsen og un-

derviserne bør i deres overvejelser medtage, at den kommende satsning på e-læring i campus-undervisningen på AU formodentlig vil øge behovet for studenterarbejdspladser.

9. Mere end hver tiende studerende angiver, at de 'ofte' eller 'altid' i dagligdagen har stærke stress-symptomer, og gruppen vokser til hver tredje i eksamensperioderne. Givet definitionen på stærke stress-symptomer, som har været anført i forbindelse med spørgsmålet på spørgeskemaet, må tallene vurderes som høje. *Stress i dagligdagen* kan skyldes mange forskellige faktorer, som ikke alle er studierelaterede. Det kvalitative materiale i undersøgelsen giver imidlertid nogle hints om, hvilke studierelaterede forhold der først og fremmest frustrerer og nogle gange stresser de studerende. På Business and Social Sciences er de hyppigst kommenterede kilder til frustration: karakterræs og en konkurrenceorienteret tone blandt de studerende om at have mest tjek på tingene og det mest interessante CV, og diskrepans mellem undervisnings- og eksamensformer. *Eksamensstress* kan formodentlig ikke udryddes, men nok formindskes. Et af midlerne kunne netop være at skabe større overensstemmelse mellem undervisningsaktiviteterne i forløbene og eksamensaktiviteterne. Endelig er der studerende fra alle uddannelsesområderne, der efterspørger mulighed for sociale aktiviteter uden alkohol. Ledelsen og underviserne bør overveje deres handlemuligheder i forhold til de nævnte – og andre – aspekter af stress.

10. Business and Social Sciences har en særlig udfordring vedrørende trivsel og internationalisering, idet udenlandske studerende trives mindre godt end danske studerende. En del af forklaringen kan være, at en større andel af udenlandske studerende end danske føler, at de har været udsat for forskelsbehandling. Af det kvalitative materiale fremgår bl.a., at de udenlandske studerende oplever danske studerende som høflige og hjælpsomme, men ikke parat til at lukke udenlandske studerende ind i arbejdsgrupper, læsegrupper og sociale sammenhænge. Ledelsen og underviserne bør overveje initiativer i forhold til internationaliseringens udfordringer for trivslen blandt både danske og udenlandske studerende.

11. Endelig bør ledelsen og underviserne drøfte det forhold, at selv om de studerende på kandidatuddannelserne overordnet set erklærer sig næsten lige så tilpasse og tilfredse som BA-studerende, så scorer de betydeligt lavere på halvdelen af denne undersøgelses parametre, dvs. er mindre tilfredse, har mindre kontakt til medstuderende, arbejder mindre i læsegrupper, finder undervisningen mindre godt organiseret og de faglige krav mindre transparente, mindre godt udbud af faglige og sociale arrangementer, de fysiske rammer mindre hensigtsmæssige mv. Der er forskel mellem uddannelserne, men der er behov for at diskutere den faglige og sociale integration af kandidatstuderende.

2. DEN TEORETISKE OG EMPIRISKE BAGGRUND

Teori om psykisk studiemiljø

I lovens forstand er studiemiljø sammensat af det fysiske, æstetiske og psykiske studiemiljø. Undersøgelsen her vedrører det psykiske studiemiljø og de aspekter af det fysiske og æstetiske studiemiljø, der vedrører de studerendes vurdering af de fysiske, æstetiske og virtuelle omgivers funktionalitet med henblik på læring og socialt samvær. De aspekter af det fysiske studiemiljø, der vedrører sikkerhed og sundhed, og som det kræver særlig ekspertise at vurdere, kortlægges i en anden undersøgelse forestået af AU HR, Organisationsudvikling og arbejdsmiljøenheden.

Aarhus Universitet brød i 2007 nyt land ved at udvikle et undersøgelsesdesign og gennemføre en grundig, teoretisk funderet undersøgelse af studiemiljøet ved

en dansk videregående uddannelse. Undersøgelseskonceptet tog afsæt i teori og forskningsresultater vedrørende psykisk arbejdsmiljø, stress og coping, læring og organisering af universitetsundervisning, trivsels- og frafaldsanalyser ved videregående uddannelser, tilfredshedsundersøgelser ved videregående uddannelser samt regelgrundlaget for UndervisningsMiljøVurderinger (UMV). Konceptet ligger også til grund for Studiemiljø2011.

Nedenfor redegøres der samlet for de teoretiske ræsonnementer bag undersøgelsen og spørgeskemaets konkrete udformning (gengivet i Rapport nr. 6 Teknisk rapport, som kan findes på hjemmesiden www.au.dk/studiemiljo2011).

Teoretiske ræsonnementer og spørgeskemaets opbygning

Trivsel som 'godt tilpas' plus 'tilfredshed'

I analysen er psykisk studiemiljø som udgangspunkt defineret som en subjektiv følelse af 'at trives'. *Trivsel* operationaliseres her som en kombination af, i hvilket omfang de studerende generelt føler sig *godt tilpas* og overordnet set erklærer sig *tilfreds* med deres studie.

Spørgsmålet "Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie" er placeret som et af de allerførste spørgsmål i spørgeskemaet og forventes at indfange den umiddelbare og generelle følelse af velvære eller mangel på samme.

Spørgsmålet "Hvor tilfreds er du med dit studie overordnet set?" er placeret som et af de sidste spørgsmål. Spørgsmålet forventes at indfange en samlet subjektiv vurdering af studiet set i lyset af, at man lige har besvaret en række spørgsmål vedrørende: interesse for faget; de faglige og sociale relationer til medstuderende; relationer til underviserne; undervisningens organisering; transparensen i faglige krav; mulighederne for vejledning og feedback i relation til faglige præstationer; arbejdsbyrde; arbejdsindsats; resultater mv. Placeringen af spørgsmålet giver grund til at tro, at der er tale om en reflekteret, overordnet "alting taget i betragtning-vurdering".

En del af analysestrategien har været i det væsentlige at undgå termen 'tilfredshed' i spørgsmålsformuleringerne. Tilfredshed er forskellen mellem, hvad folk forventer, og hvad de får, og det er i reglen ikke muligt at adskille de to dimensioner i spørgeskemasvar. I stedet for at spørge til de studerendes tilfredshed, har spørgestrategien været at bede de studerende om deres vurderinger af en række sagsforhold – eksempelvis "om de andre studerende generelt er imødekommende?" – og mønsteret i disse vurderinger og deres betydning for trivsel analyseres.

'Tilfredshed' er endvidere en risikabel succesparameter. Det kan sagtens forekomme, at kvaliteten af en oftestlig ydelse – for eksempel læringsudbyttet af undervisning – er så høj som nogensinde, samtidig med at utilfredsheden ligeledes er så høj som nogensinde. Det kan ske, hvis de studerende forventer noget mere eller noget andet end det, de får.

Omvendt er det svært at komme uden om tilfredshed som et væsentligt element i trivsel. Derfor dette forsøg på at indfange en 'reflekteret' vurdering af tilfredshed. Det er godt med tilfredse studerende, men det er ikke helt ligegyldigt af hvilke grunde, de er tilfredse.

At definere psykisk studiemiljø ved 'trivsel', defineret som 'tilpashed' plus 'tilfredshed', kan betegnes som en 'smal' definition. Psykisk studiemiljø handler om mere end tilpashed og tilfredshed, så definitionen kan ikke stå alene. Omvendt kan det have analysemæssige fordele at skille tingene ad. Herom mere nedenfor.

Stress, ensomhed, mobning og diskriminering

Fænomener som stress, ensomhed, mobning, sexchikane, diskriminering og trusler er alle klassiske elementer fra analyser af psykisk arbejdsmiljø på arbejdsmarkedet. Det er fænomener, der eroderer trivsel, motivation, arbejdsglæde og arbejdssevne, og som gerne alle skulle være fraværende i et godt arbejdsmiljø. Det samme må man sige om et godt studiemiljø. Man kunne således argumentere for, at fravær af disse fænomener burde indgå i en mere 'thick' definition på psykisk arbejdsmiljø.

Disse fænomener indgår i datasættet og analyserne, men indgår ikke definitorisk i psykisk studiemiljø. Den empiriske udforskning af relationerne mellem trivsel og eksempelvis stress og ensomhed er således en del af analysen. Man kunne godt have den hypotese, at selv om i hvert tilfælde stærke stress-symptomer næppe kan regnes til det gode, så er det muligt, at de

studerende kan være stressede i et vist omfang i visse perioder – fx eksamensperioden – uden at det ødelægger deres trivsel, simpelthen fordi de forventer, at et vist mål af stress er en del af det at tage en videregående uddannelse. Lignende hypoteser kunne man have om ensomhed. Så der er, som nævnt ovenfor, analytiske fordele ved at skille tingene ad.

Hvor ikke andet er nævnt, anvendes den 'smalle' definition – psykisk studiemiljø forstået som trivsel – som den grundlæggende afhængige variabel.

Self-efficacy

Hvor fænomener som stress, ensomhed, mobning mv. udgør 'mørkesiderne' af psykisk arbejdsmiljø – det, vi ønsker mindre af – har man i visse dele af psykisk arbejdsmiljø- og stressforskningen været meget optaget af at identificere og udforske modstykket til det at have tabt modet, motivationen, arbejdsglæden og dermed arbejdssevnen. Inden for stress- og copingforskningen har man således beskæftiget sig med det, vi kunne ønske mere af, det, der gør, at vi i tilstrækkelig grad føler, at vi har *kræfter nok* til at klare hverdagen.

Et af disse mål for 'robusthed' er *self-efficacy*, dvs. tillid til egen formåen og handlekraft. Ifølge copingforskningen er self-efficacy noget, der bygges op over en længere periode gennem de erfaringer, vi gør, og de læreprocesser, vi er en del af. Hvis vi som hovedregel oplever, at vi kan magte de opgaver, som vi bliver bedt om – eller er nødt til – at klare, så bygges denne generelle følelse af handlekraft op. Denne generelle følelse af handlekraft er en vigtig ressource, når de næste opgaver eller udfordringer viser sig. Hvis man også kan klare dem, fortsætter en positiv spiral. Omvendt, hvis man over en længere periode – måske det meste af sin opvækst og/eller skolegang – har oplevet, at man ikke kunne klare opgaverne, så svinder den generelle følelse af at kunne magte nye opgaver og udfordringer. Self-efficacy er således en vigtig handlingsressource, dvs. en 'kapital' i forhold til at få noget gjort og en 'modstandskraft' i forhold til nye udfordringer, som fx det at påbegynde og gennemføre en videregående uddannelse. Self-efficacy kan opfattes som en *uafhængig forklarende variabel*, af betydning for både, hvordan den enkelte klarer en videregående uddannelse, og hvordan den enkelte trives på en videregående uddannelse. Sådan vil variablen hovedsageligt blive anvendt.

Omvendt må man også forvente, at et videregående uddannelsesforløb af en 5-6 års varighed er en så

indgribende begivenhed, at den kan ændre den enkeltes generelle tillid til egen formåen og handlekraft. Det ville være ønskeligt, hvis studierne ved Aarhus Universitet som hovedregel bidrog til at øge de studerendes self-efficacy. Man kunne argumentere for, at også self-efficacy kunne indgå i en 'thick' definition på psykisk arbejdsmiljø, men af analytiske grunde er også self-efficacy holdt som en variabel for sig.

Følelse af faglig og social integration

Tre andre klassiske emner fra arbejdsmiljøforskningen på arbejdspladserne er udforskningen af relationen til kollegaer, relationen til lederen og relationen til – interessen for – arbejdsopgaverne. Disse relationer er afgørende for trivsel. Oversat til studiemiljø, vil det være væsentligt at udforske de sociale og faglige relationer til medstuderende, underviserne og interessen for faget.

Den konkrete udformning af spørgsmålene er overtaget fra rapporten Frafald og Studiemiljø (Larsen, 2000), som konkluderer, at følelsen af at høre til blandt medstuderende, at føle sig 'set' af underviserne og at være blevet ægte interesseret i fagets faglighed er helt afgørende forudsætninger for trivsel på studiet og lysten til at blive ved med at læse på studiet.

Gennemslagskraft i de faglige krav

At gennemføre en videregående uddannelse kan i en række henseender ikke sammenlignes med andre arbejdspladser eller andre undervisningsforløb. Derfor tager en række spørgsmål sit afsæt i læringsteori og universitetspædagogisk forskning vedrørende organisering af undervisning.

Med det afsæt er den første præmis, at der uundgåeligt i et vist omfang er pres og stress forbundet med studier på et universitet. Der stilles krav, der afvikles eksamen, og de studerende forventes at forandre sig med hensyn til viden, færdigheder og holdninger. I en situation, hvor den form for pres ikke kan tages væk, er det så meget mere afgørende, at der er *gennemslagskraft* i forhold til de faglige krav. Så forventningen er, at transparens vedrørende de faglige krav i dagligdagen og til eksamen øger både motivation og trivsel. Derfor er medtaget en serie spørgsmål om, hvorvidt de studerende oplever en klar og logisk sammenhæng mellem læringsmål, eksamenskrav og undervisningsaktiviteterne, og om de oplever, at eksamenskrav og

vurderingskriterier er klart formulerede og klart kommunikerede.

Den anden præmis fra læringsteori er, at et af de vigtigste midler til denne transparens er gode muligheder for vejledning og feedback vedrørende faglige præstationer, hvilket der også bliver spurgt til. Forventningen er, at oplevede gode muligheder for vejledning og feedback øger trivslen.

Sociale fællesskaber og arbejdsfællesskaber

I undersøgelserne Frafald og Studiemiljø (Larsen, 2000), Aarhus Universitet, og Det psykiske undervisningsmiljø på bacheloruddannelserne (2006), Aarhus Universitet, fremhæves både de bredere faglige og sociale arrangementer og de mere snævre arbejdsfællesskaber i læsegrupper som meget vigtige for både trivsel og læring. Så forventningen er for det første, at jo tættere arbejdsfællesskaber, de studerende indgår i på studiet, jo bedre trives de på studiet, for det andet, at hvis studiet ikke fylder hele livet, og de studerende også har et godt netværk uden for studiet, så trives de studerende bedre.

Arbejdsindsats, vurdering af arbejdsbyrde og arbejdets tilrettelæggelse

Der spørges også direkte til mængden af timer, de studerende ugentligt bruger på henholdsvis undervisning, forberedelse, studierelevant arbejde og andet lønnet arbejde samt studenterforeningsarbejde. Ved analyser af studerendes arbejdsbyrde og trivsel og undervisningstilrettelæggelsens andel heri er det væsentligt for studienævne at kunne vurdere, i hvilket omfang de studerende ved fuldtidsstudier også er heltidsstuderende.

Undervisningskontekst

Det er selvsagt uomgængeligt at inddrage *studie* som en variabel i analysen. Hele studiemiljøundersøgelsen går ud på at undersøge, hvordan de forskellige uddannelsesområder - med deres forskellige miks af kursusdesign, undervisningsmetoder, holdstørrelser, antallet af udbudte timer, eksamensformer, faglige krav og videnskabelige normer - påvirker de studerendes trivsel.

Det helt afgørende er, at de enkelte studier (med tilhørende studieleder, studienævn og de steder på univer-

sitetet, hvor studie og institut er sammenfaldende, og så institutledere) er de centrale handlende aktører, hvis noget skal ændres og forbedres. Så alle analyser bliver brudt ned på uddannelsesniveau.

Det er også en klar forventning, at forskellige *studietrin* – BA-studerende, kandidatstuderende, sidefagsstuderende, specialeskrivere – påvirker trivslen. Der er på forhånd grund til at tro, at de bedst integrerede og således dem, der trives bedst, er de studerende på bacheloruddannelserne, mens kandidatstuderende, specialeskrivere og sidefagsstuderende af forskellige grunde trives mindre godt. Foruden de 5 hovedrapporter og en teknisk rapport, har vi på hjemmesiden gjort flere tabelbilag tilgængelige, der blandt andet viser resultaterne opdelt efter studietrin.

De studerendes personlige bagage

I en række sociale sammenhænge reagerer og vurderer kvinder og mænd forskelligt, fordi kvinder og mænd i en række henseender (stadig) socialiseres forskelligt. Forventningen er, at kvinder og mænd møder en kompleks social begivenhed, som det at tage en videregående uddannelse, på forskellige måder, og at de trives i forskellig grad.

Køn som variabel bliver en betegnelse for summen af hidtidige erfaringer, opfattelser og holdninger. Variablen køn ligger således tidsmæssigt før mange af de andre variable i analysen, og virkningen af køn vil typisk gå igennem andre variable. Man kunne fx tænke sig, at kvinder er mere sociale i deres studiepraksis end mænd (fx ved i højere grad at arbejde sammen med andre studerende), og at studerende med en mere social studiepraksis trives bedre end andre.

Endelig inddrages, som allerede forklaret ovenfor, self-efficacy som en baggrundsvariabel. Self-efficacy er en variabel, der opsummerer hidtidige gjorte erfaringer til et generelt mål for tillid til egen formåen. En høj tillid til egen formåen forventes at indvirke på trivsel, men også her kan virkningen være indirekte fx i form af, at høj self-efficacy hjælper til at etablere kontakt til studerende, hvilket er forudsætningen for en social studiepraksis, der igen resulterer i bedre trivsel.

De fysiske rammer

Undersøgelsen inddrager ligeledes de aspekter af det fysiske og æstetiske studiemiljø, der vedrører de studerendes følelse af, om bygninger og lokaler helt overordnet er rare at være i, og de studerendes opfattelser af, hvorvidt de fysiske omgivelser understøtter deres læringsaktiviteter med at lytte, læse, undersøge, skrive, samarbejde mv. Spørgsmålene vedrører således deres vurdering af undervisningslokaler, læsepladser, gruppearbejdsrum og rammerne til socialt samvær, samt hvor mange timer de ugentligt tilbringer på deres uddannelsessted. Udgangspunktet her er de studerende.

Tesen er, at følelsen af, at universitetet er et rart sted at være – et sted, hvor man føler sig hjemme – og samtidig er et sted, som er hensigtsmæssigt indrettet i forhold til det arbejde, der skal gøres, og endelig er en ramme, der gør det let at møde medstuderende og undervisere, både direkte påvirker trivsel, men også indirekte gennem at påvirke kontakten til medstuderende, læsegruppeaktivitet, følelsen af at være en del af et fagligt og socialt fællesskab mv.

LMS og e-læring

Undersøgelsen rummer to spørgsmål om oplevelsen af undervisernes brug af elektroniske læringsplatforme i undervisningen. Det ene spørgsmål vedrører undervisernes brug af Learning Management-Systemerne (AULA, Blackboard, FirstClass, CampusNet) til at distribuere undervisningsmateriale. Det andet spørgsmål vedrører undervisernes brug af LMS'erne som aktive-læningsrum. Forventningen er, at de studerende oplever langt mest af det første, og at e-læring ikke fylder så meget i undervisningen, at det direkte påvirker de studerendes trivsel. Det er til gengæld forventningen, at situationen om tre år har forandret sig på disse punkter som en følge af de kommende års satsning på Educational it på AU.

Information og studievejledning

Endelig rummer spørgeskemaet spørgsmål om de studerendes oplevelse af nogle støttefunktioner i form af tilgængelig information og studievejledning.

Analyse

Som allerede fremhævet, tager analysedesignet ikke bare sigte på at kortlægge niveauet af trivsel. Sigtet er i lige så høj grad mere præcist at kortlægge, hvilke faktorer der betyder noget for god trivsel på de enkelte uddannelser, så man her kan passe godt på de vigtige elementer i studiemiljøet og styrke dem. Tilsvarende er det vigtigt at få kortlagt de forhold, der giver

nogle studerende vanskeligheder, så man måske kan ændre på dem.

Med afsæt i litteraturen om psykisk arbejdsmiljø, læringsteori og frafald inddrages følgende parametre i analysen af de studerendes trivsel ved Aarhus Universitet.

Tabel 2.1.

Parametre til beskrivelse af studerendes trivsel

Personlig 'bagage'	Studieorganisatorisk kontekst	Oplevelse af egen studiesituation	Studiesocial kontekst	Socialt pres	Trivsel
Alder	Studie	Kontakt til undervisere	Kontakt til medstuderende	Stress	'Tilpashed'
Køn	Studietrin	Faglig integration	Fravær af ensomhed	Mobning	Tilfredshed
Tillid til egen dømmekraft (self-efficacy)		Undervisningens organisering	Udbuddet af faglige og sociale arrangementer	Chikane	
		Vejledning og feedback	Læsegruppeaktivitet	Diskriminering	
		Transparens i faglige krav og eksamenskrav	Arbejdsindsats		
		Oplevelse af fysiske og virtuelle rammer	Arbejdsbyrde		

Analysetrin

De overordnede elementer i dataanalysen har været (1) *beregning af frekvensfordelinger* for de enkelte variable og (2) *bivariate analyser*, hvor studier (uddannelsesområder) sammenlignes på en række variable, og hvor de enkelte variables indvirkning på trivsel analyseres. (3) Tredje trin i analysen har bestået i *konstruktion af indekser*, hvor grupper af spørgsmål lægges sammen. Der er således konstrueret indekser for trivsel, kontakt til medstuderende, kontakt til undervisere, faglig integration, tilfredshed med det fysiske studiemiljø, tillid til egen formåen, feedback/tilbagemelding, udbud af sociale og faglige arrangementer, undervisningens organisering, læsegruppeaktivitet, ensomhed, stærke stress-symptomer og chikane. (4) Indeksstrukturen muliggør fjerde trin i analysen, nemlig *regressionsanalyser* med henblik på at identificere de faktorer, der betyder *mest* for

trivsel. De enkelte analyser forklares mere udførligt undervejs og i den tekniske rapport (Rapport nr. 6 Teknisk rapport).

Materialet er successivt brudt ned fra analyser af Aarhus Universitet som et hele, til hovedområdeniveau, uddannelsesområdeniveau og, i en række sammenhænge, studietrinniveau (bachelor, kandidat, sidefag, speciale). I et praktisk perspektiv er det vigtigt, at tallene brydes ned på uddannelsesområdeniveau, idet de studerende først og fremmest identificerer sig med deres eget uddannelsesområde (og kun i beskedent omfang med hovedområderne og Aarhus Universitet som sådan), og fordi kompetencen til at ændre på studieforholdene for de fleste praktiske aspekters vedkommende ligger hos (studie)ledere og studienævn på de enkelte uddannelsesområder.

I Rapport nr. 6 Teknisk rapport er der udførligt redegjort for svarprocenter, dataindsamling, repræsentativitet, statistisk usikkerhed, uddannelsesområdernes organi-

satoriske placering, spørgeskemaet og indeksskonstruktion.

Rapportering

Rapporteringen af materialet sker i form af udfærdigelse af en hovedrapport for hele AU, hvor de enkelte hovedområder sammenlignes, fire hovedområderapporter, hvor de enkelte uddannelsesområder sammenlignes, og en teknisk rapport. Dertil et hæfte med nøgletal for hvert hovedområde, hvor alle undersøgelses variable for hver uddannelse opdeles på bache-

lor- og kandidatuddannelser, og et hæfte med en opdeling for hvert uddannelsesområde på 2007 og 2011. Desuden kan studieledere rekvirere særkørsler efter behov. Endelig udarbejdes der en særskilt rapport om trivslen blandt handikappede studerende ved Aarhus Universitet.

3. HVOR GODT TRIVES DE STUDERENDE?

Psykisk studiemiljø er – som beskrevet ovenfor – i denne undersøgelse som udgangspunkt defineret som en subjektiv følelse af 'at trives'. *Trivsel* operationaliseres her som en kombination af, i hvilket omfang de studerende generelt føler sig *godt tilpas* og overordnet set erklærer sig *tilfreds* med deres studie.

Spørgsmålet "Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie" er placeret som et af de allerførste spørgsmål i spørgeskemaet og forventes at indfange den umiddelbare og generelle følelse af velvære eller mangel på samme.

Spørgsmålet "Hvor tilfreds er du med dit studie overordnet set?" er placeret som et af de sidste spørgsmål. Spørgsmålet forventes at indfange en samlet subjektiv vurdering af studiet set i lyset af, at man lige har besvaret en række spørgsmål vedrørende: interesse for faget; de faglige og sociale relationer til medstuderende; relationer til underviserne; undervisningens organisering; transparensen i faglige krav; mulighederne for vejledning og feedback i relation til faglige præstationer; arbejdsbyrde; arbejdsindsats; resultater mv. Placeringen af spørgsmålet giver grund til at tro, at der er tale om en reflekteret, overordnet "alting taget i betragtning-vurdering".

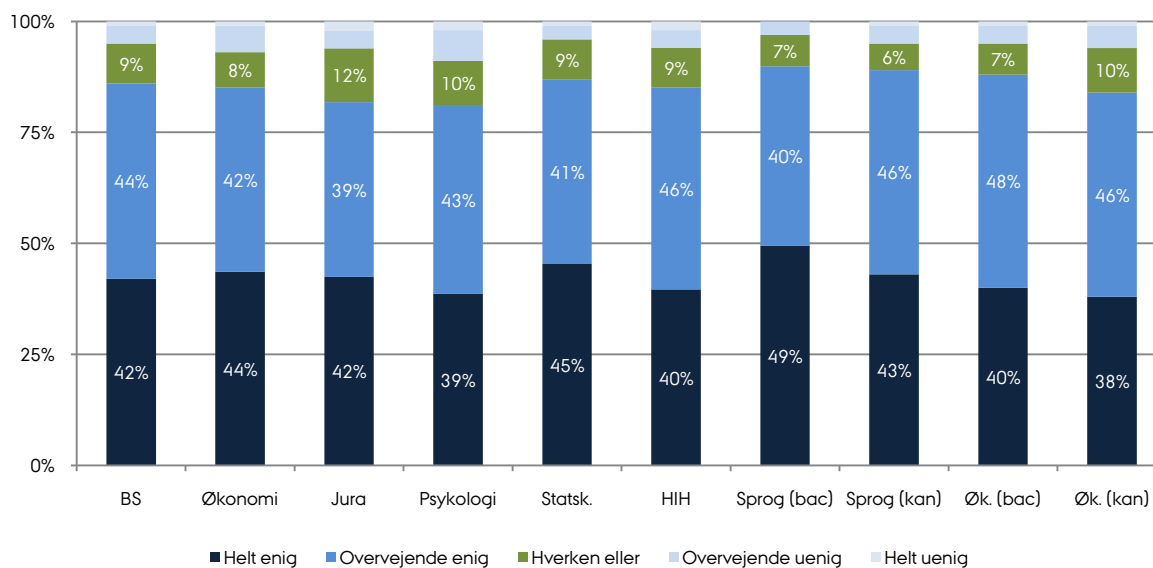
Psykisk trivsel på de enkelte uddannelsesområder

Svarfordelingen, som er vist i Figur 3.1., tegner et billede af, at de studerende på Business and Social Sciences generelt føler sig godt tilpas. 86 procent erklærer sig helt eller overvejende enige i udsagnet om, at de generelt føler sig godt tilpas på studiet. 9 procent svarer hverken enig eller uenig, mens de resterende 5 procent er helt eller overvejende uenige. Disse tal er meget lig dem, som er rapporteret for det samlede AU.

Ser vi på tværs af institutterne, er der en mindre variation. Hvis vi vælger at fokusere på gruppen af helt og overvejende enige, synes de studerende ved Sprog (kan.) og Sprog (bac.) at føle sig bedst tilpas, om end andre institutter ligger meget tæt op ad disse resultater. Andelen af enige er her 89 procent. Denne andel er mindre på Jura og Psykologi, hvor andelen ligger på henholdsvis 81 og 82 procent.

Figur 3.1.

Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie

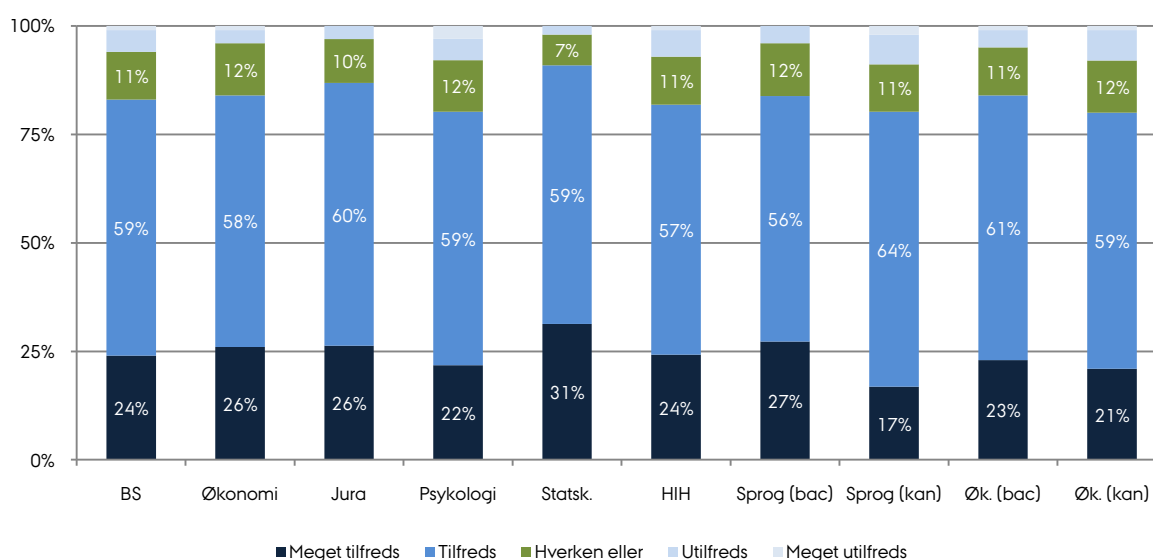

Der tegner sig et lignende billede af generelt høj tilfredshed, når vi i stedet for at se på spørgsmålet om tilpasshed ser på spørgsmålet om tilfredshed med studiet alt taget i betragtning. 83 procent af de studerende er tilfredse eller meget tilfredse, 11 procent er hverken tilfredse eller utilfredse, mens 6 procent er direkte utilfredse eller meget utilfredse. Andelen af tilfredse eller meget tilfredse studerende er størst på Statskundskab og mindre på Psykologi og Økonomi (kan).

Tallene vidner om en generelt høj tilfredshed blandt de studerende. Dog bør man i tolkningen af tallene tage stilling til, om svarkategorien hverken tilfreds eller utilfreds er udtryk for en positiv eller mindre positiv holdning til studiet. Som eksempel vidner det om høj tilfredshed, når 80 procent af de studerende på Psykologi er tilfredse – men samtidig betyder dette tal, at hver femte studerende på Psykologi *ikke* kan erklære sig tilfreds.

Figur 3.2.

Hvor tilfreds er du med studiet overordnet set?

Alt i alt må man sige, at de studerende på Business and Social Sciences trives godt, og at niveauet af tilfredshed er forholdsvis konstant, når man sammenligner re-

sultaterne fra 2007 med resultaterne fra 2011 (se Tabel 3.1.). På Økonomi, Psykologi og Økonomi (kan.) er andelen af studerende, der føler sig godt tilpas, steget

med omkring 4 procentpoint. Nogle steder kan der spores en tilbagegang, som dog ikke er større, end at den kan forklares af afrunding eller statistisk usikker-

hed (se Rapport nr. 6 for beregning af statistisk usikkerhed). På Sprog (kan.) er andelen af tilfredse studerende faldet fra 87 procent i 2007 til 81 procent i 2011.

Tabel 3.1.

Trivsel, udvikling i tid

	BS	Økonomi	Jura	Psykologi	Statskundskab	HIH	Sprog (bac.)	Sprog (kan.)	Økonomi (bac.)	Økonomi (kan.)
Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie (2007)	84%	82%	82%	78%	86%	87%	86%	88%	86%	79%
Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie (2011)	86%	86%	81%	82%	86%	86%	89%	89%	88%	84%
Hvor tilfreds er du med studiet overordnet set (2007)	84%	86%	86%	78%	88%	85%	82%	87%	84%	79%
Hvor tilfreds er du med studiet overordnet set? (2011)	83%	84%	86%	80%	90%	82%	83%	81%	84%	80%

Note: Tallene for tilpashed på studiet viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig og overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig. Tallene for tilfredshed med studiet overordnet set viser den andel af de studerende, som har svaret meget tilfreds og tilfreds. Resten har svaret hverken/eller, utilfreds eller meget utilfreds.

Hvilke grupper af studerende trives bedst?

Figur 3.3. viser lige som Figur 3.1. svarfordelingen på spørgsmålet om, hvorvidt de studerende føler sig godt tilpas på studiet, opdelt efter køn, uddannelsestrin, sidefag, nationalitet og handicap. Der synes ikke at være nævneværdig forskel mellem mænd og kvinder. Tager vi udgangspunkt i kategorierne helt og overvejende enig, føler bachelorstuderende sig lidt bedre tilpas end kandidatstuderende, og sidefagsstuderende føler sig lidt mindre tilpas end studerende, der ikke læser sidefag. Forskellene holder sig dog inden for 3-4 procentpoint.

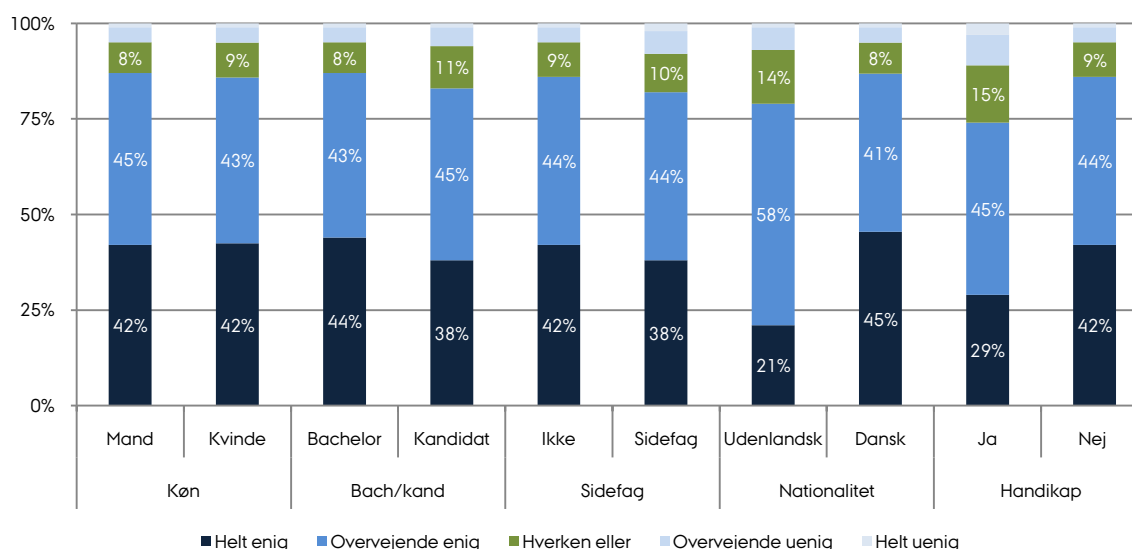
Til gengæld er der en markant forskel mellem de danske og de udenlandske fuldtidsstuderende. 79 procent af de udenlandske studerende er helt eller overvejen-

de enige i udsagnet om, at de føler sig godt tilpas, mens samme andel for de danske studerende er højere, 86 procent. At de udenlandske studerende på Business and Social Sciences trives mindre godt skyldes muligvis, at en væsentlig andel af dem føler sig diskrimineret på grund af deres etniske baggrund (se Kapitel 7).

På Business and Social Sciences har 195 studerende angivet, at de lider af et psykisk eller fysisk handicap. Af disse føler 74 procent sig godt tilpas, mens det tilsvarende tal for de ikke-handikappede er 86 procent. Der vil senere på sommeren 2011 blive offentliggjort en rapport udelukkende om de handicappedes oplevelse af studiemiljøet.

Figur 3.3.

Jeg følger mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie

Note: Udenlandske studerende dækker over fuldtidsstuderende med andet statsborgerskab end dansk. Der er ikke tale om udvekslingsstuderende på kortere studieophold. Sidefag dækker bifag (side-/supplerings-/tilvalgsfag).

Hvilke faktorer betyder mest for trivsel?

I det teoretiske afsnit blev der argumenteret for, at psykisk studiemiljø er en sammensat størrelse, og at en række faktorer må forventes at spille en rolle. De statistiske analyser bekræfter, at de mange faktorer så godt som alle virker ind på trivsel. Men når mange faktorer tilsyneladende bidrager til forklaringen, er det naturligt at spørge til, hvilke faktorer der forklarer mest?

Med afsæt i regressionsanalyser (se Tabel B.1. i Appendiks samt konstruktionen af indekser i Rapport nr. 6 Teknisk rapport) kan man få et grundlag for at vurdere, hvilke faktorer der betyder mest, og følgende mønster kommer frem.

De faktorer, der påvirker trivslen blandt de studerende på Aarhus Universitet *stærkest* – uanset uddannelse, personlig bagage og studiesituation – er, hvad der her er kaldt:

1. *følelsen af at være fagligt integreret*, dvs. at interessen for studiets fagområde er steget i løbet af studiet, og at den studerende føler sig som en del af et fagligt fællesskab, og
2. *god kontakt til medstuderende*, der opleves som generelt imødekommende, nemme at få kontakt til, og følelsen af at være en del af et større socialt fællesskab.

De næstvigtigste faktorer for trivsel er:

3. *fravær af ensomhed* og
4. *oplevelsen af, at undervisningen er hensigtsmæssigt organiseret* med et logisk forhold mellem læringsmål, eksamenskrav og undervisningsaktiviteter.

Af betydning for trivsel er endvidere prioriteret efter vigtighed:

5. *Et alsidigt udbud af sociale og faglige arrangementer*
6. *God kontakt til undervisere*
7. *Generel tilfredshed med det fysiske studiemiljø*
8. *Fravær af stærke stress-symptomer*
9. *Læsegruppeaktivitet*
10. *Mulighed for vejledning og feedback på faglige præstationer*

Endvidere oplever de få studerende, der har været udsat for *chikane* af den ene eller anden art, et stærkt dyk i trivsel. Endelig er der en meget svag tendens til, at studerende med stærk tillid til egen formåen (stærk self-efficacy) trives bedre (mest udtalt på Science and Technology og Health).

Det er således én af undersøgelsens hovedresultater, at et godt studiemiljø med høj trivsel for de studerende først og fremmest er knyttet til de studerendes 'arbejde' på universitetet, dvs. til (1) deres interesse i faget og deres integration i et fagligt fællesskab, (2) deres forhold til deres kollegaer(/medstuderende), (3) arbejdets(/undervisningens) tilrettelæggelse og (4) forholdet til deres 'ledere'(/undervisere). Udbuddet af faglige og sociale arrangementer er ikke uden betydning, men trivslen afgøres af 'arbejdet' snarere end af 'festerne'.

Andre undersøgelser viser, at det er de samme faktorer, der afgør, hvorvidt de studerende falder fra eller bliver på studierne (Larsen, 2000).

Det betyder, at universitetet/de enkelte uddannelsesområder i tilrettelæggelsen af undervisningen – kerneaktiviteten – har ganske mange muligheder for at påvirke de studerendes trivsel, da den berører alle fire relationer.

I de følgende kapitler bliver Business and Social Sciences' enkelte uddannelsesområders score på de enkelte variable beskrevet og diskuteret.

4. UNDERVISNINGSKONTEKST

Faglig integration er den stærkeste faktor til forklaring af trivsel, selv når der er kontrolleret for effekten af en lang række variable såsom køn, alder, studietrin, ensomhed, social integration etc. (jævnfør ovenfor). Faglig integration dækker i denne undersøgelse over, at man i løbet af studiet har oplevet en voksende interesse i disciplinens fagområde hen over studieforløbet. De fleste studerende påbegynder deres studier ud fra en interesse for faget, men nøgternt set ved de studerende – på trods af alt vejledning – relativt lidt om substansen i deres kommende studie, fordi de af gode

grunde ikke har de faglige forudsætninger for at 'kigge ret langt ind i faget'. Så det er afgørende, at interessen for faget øges med indsigten i faget, og at faget 'lukker sig op'. Endvidere dækker faglig integration over følelsen af at være en del af et fagligt fællesskab, dvs. at man bliver socialiseret til at kunne se sig selv som bærere af en faglighed.

Når den generelle trivsel blandt de studerende på Aarhus Universitet er høj, skyldes det ikke mindst, at de fleste studerende scorer højt på disse parametre.

Faglig integration

Af Tabel 4.1. ses, at 83 procent af de studerende på Business and Social Sciences finder, at deres interesse i studiets fagområde er vokset, siden de startede på studiet. Flest finder, at dette er tilfældet på Jura, hvor 91 procent angiver, at deres interesse er vokset siden studiestart. På Business and Social Sciences er der færrest på Sprog (bac.), der mener, at deres interesse i fagområdet er vokset siden studiestart. De udgør 79 procent af de studerende på det uddannelsesområde.

Der er ligeledes spurgt til, hvorvidt de studerende føler sig som en del af et fagligt fællesskab. Her varierer uddannelsesområderne mellem 65 og 82 procent. Højest ligger Statskundskab, og lavest ligger Økonomi (bac.). Hovedområdegennemsnittet på Business and Social Sciences er 72 procent.

Faglig integration er i et trivselsperspektiv – men også i et motivations- og læringsperspektiv – én af de allervigtigste faktorer at værne om og udvikle. Derfor bør man på fagene diskutere, hvad man yderligere kan gøre for at fastholde og udbygge den faglige integration: Hvordan skal curriculum på første semester tilrettelægges for i videst mulig omfang at 'lukke faget op' for de studerende, så interessen fastholdes og øges? Hvordan løser underviserne på første semester opgaven med både at introducere til faget, forskning, instituttets eksperter og universitetsundervisning generelt? Hvordan tilrettelægges undervisning på kandidatuddannelser, så både gamle og nye kandidatstuderende fortsat føler sig integreret i fagmiljøet? Hvordan etableres følelsen af at være en del af et fagligt fællesskab i et større internt uddannelsesmarked på AU?

Tabel 4.1.

Faglig integration

	BS	Økonomi	Jura	Psykologi	Statskundskab	HIH	Sprog (bac.)	Sprog (kan.)	Økonomi (bac.)	Økonomi (kan.)
Min interesse i studiets fagområde er vokset, siden jeg startede på studiet	83%	85%	91%	89%	85%	80%	79%	82%	82%	81%
Studiet har bidraget til, at jeg føler mig som del af et fagligt fællesskab	72%	76%	73%	75%	82%	71%	73%	73%	70%	65%

Note: Tallene for faglig integration viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Kontakten til underviserne

Kontakt til undervisere er vigtig for de studerende af flere grunde, herunder først og fremmest fagligt i forhold til at få vejledning og feedback på faglige præstationer. I et trivselsperspektiv handler det om følelsen af at være integreret i et fagmiljø, at have forbilleder og føle sig set af anerkendte fagpersoner.

Tabel 4.2. giver et overblik over, hvordan de studerende oplever kontakten til deres undervisere. Her ses, at der i gennemsnit er 69 procent af de studerende på Business and Social Sciences, der mener, at de fleste undervisere er nemme at opnå personlig kontakt til. Det dækker over variation på hovedområdet. For eksempel finder 88 procent, at det er tilfældet på HIH. På Sprog (bac.), Sprog (kan.) og Økonomi (kan.) er andelen af studerende, der svarer bekræftende, alle steder over 70 procent. Statskundskab befinder sig på gennemsnittet, mens de øvrige uddannelsesområder ligger under. Psykologi scorer her meget lavt, idet 39 procent finder, at underviserne er nemme at opnå personlig kontakt med.

Der er efterfølgende spurgt til, hvorvidt underviserne generelt virker interesserede i de studerende, og det oplever langt de fleste studerende, at underviserne er. 77 procent af de studerende på Business and Social Sciences svarer, at dette er tilfældet. 89 procent på HIH oplever underviserne som interesserede, mens dette gælder for 81 procent af de studerende på Sprog (kan.). På Økonomi og Psykologi er andelen lavere med henholdsvis 69 og 62 procent af de stude-

rende, der oplever, at underviserne er interesserede. På de øvrige uddannelsesområder er det mellem 74 og 79 procent, der svarer bekræftende på, at underviserne virker interesserede.

Tabel 4.2. viser samtidig udviklingen i Business and Social Sciences' studerendes oplevelse af henholdsvis muligheden for personlig kontakt til undervisere, og hvorvidt underviserne virker interesserede i de studerende. Overordnet ses, at de studerende på Business and Social Sciences generelt vurderer, at det i 2011 er lettere at opnå personlig kontakt til underviserne, samt at underviserne generelt virker mere interesserede i de studerende end i 2007. Sammenlignes de to spørgsmål imidlertid på tværs af de ni uddannelsesområder, ses der store variationer i udviklingen. Mens 8 procentpoint flere studerende ved Business and Social Sciences i 2011 end i 2007 er enige i, at de fleste undervisere generelt er nemme at opnå kontakt til, ses mere markante stigninger på mellem 12 og 15 procentpoint på Statskundskab, Sprog (bac.) og Økonomi (kan.). Omvendt er andelen, der svarer bekræftende på spørgsmålet, faldet med henholdsvis 1 og 3 procentpoint på Jura og Psykologi. Samme mønster ses i forhold til den oplevede interesse i de studerende.

Selv om tallene er blandt de lavere på AU, kan man alt i alt de fleste steder betegne relationen mellem undervisere og studerende som åben, hvilket man også mange steder arbejder bevidst med.

Tabel 4.2.

Kontakt til undervisere

	BS	Økonomi	Jura	Psykologi	Statskundskab	HIH	Sprog (bac.)	Sprog (kan.)	Økonomi (bac.)	Økonomi (kan.)
De fleste undervisere er nemme at opnå personlig kontakt til – 2007	61%	57%	63%	42%	54%	84%	64%	75%	58%	62%
De fleste undervisere er nemme at opnå personlig kontakt til – 2011	69%	64%	62%	39%	69%	88%	77%	71%	65%	74%
De undervisere, jeg har haft kontakt til, virker generelt interesserede i de studerende – 2007	72%	66%	76%	60%	69%	90%	76%	81%	70%	67%
De undervisere, jeg har haft kontakt til, virker generelt interesserede i de studerende – 2011	77%	69%	74%	62%	79%	89%	79%	81%	74%	76%

Note: Tallene for kontakt til undervisere viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Case: De åbne døres politik

På Religionsvidenskab er andelen af studerende, der angiver, at underviserne er nemme at få personlig kontakt til, steget fra 71 procent i 2007 til 86 procent i 2011. Andelen af studerende, som vurderer underviserne som imødekommende, er steget fra 75 procent i 2007 til 93 procent i 2011.

Marianne Qvortrup Fibiger, studieleder på Religionsvidenskab, har en mulig forklaring på udviklingen: "Jeg tror, at der er flere forklaringer på stigningen. Den ene går på undervisersiden, hvor vi har vedtaget en politik om åbne døre. Som udgangspunkt er vores dør ind til kontoret åben, og de studerende er velkomne til at gå forbi på gangen og kigge ind. Også i en mere overført betydning er døren til underviseren blevet mere åben. Vi er et mindre studie, og vi har det rigtig godt med hinanden i medarbejderstaben. Det, tror jeg, smitter af på de studerende. Dertil kommer, at det er lykkedes os at få vendt tendensen til at betragte undervisning som et forstyrrende element, der går ud over forskningstiden. Jeg synes, at jeg kan mærke en klar holdningsændring, hvor undervisning og forskning betragtes som to parallelle spor. Vi lever af at undervise."

En anden forklaring på stigningen er integrationen af forskning og uddannelse: "Vi har valgt at have mange små valgfag, og det betyder, dels at underviserne kan udbyde fag, som ligger tæt op ad deres aktuelle forskning, dels at de studerende kommer tæt på forskeren. Desuden er små feltarbejder blevet en del af undervisningen. De studerende inddrages også i fx empirisk kortlægning af religiøse samfund, og de studerende har haft en stor rolle i arbejdet med hjemmesiden religion.dk. På andet semester har vi en ekskursion, hvor de studerende sammen med et par forskere får muligheden for at rejse til London og lave et mindre feltarbejde. Det, tror jeg ikke, kan undgå at knytte undervisere og studerende tættere sammen."

Læringsmål og alignment

Oplevelsen af, at undervisningen er godt organiseret, er den fjerde vigtigste faktor til forklaring af trivsel på Business and Social Sciences. Her betyder 'godt organiseret', at der er klare læringsmål, at der er klar sammenhæng mellem undervisningsforløbets læringsmål og vurderingskriterier og eksamenskrav, samt at undervisningsaktiviteterne er valgte i forhold til læringsmål og eksamenskrav. Denne form for 'alignment'

af undervisningskomponenter giver en logisk motivationsstruktur for de studerende og transparens i de faglige forventninger. Begge dele har betydning for trivsel.

Af Tabel 4.3. fremgår, at 64 procent af de studerende på Business and Social Sciences er overvejende eller helt enige i, at læringsmålene for de enkelte undervis-

ningsforløb er klart formulerede og klart kommunikerede. Der er imidlertid en variation internt på hovedområdet på 11 procentpoint. Den højeste andel af studerende, der finder, at læringsmålene er klare, findes på Sprog (bac.) og Sprog (kan.). Her oplever 68 procent læringsmålene som klare. På Økonomi og Statskundskab svarer 65 procent, at de finder, at læringsmålene er klare, mens det er gældende for 58 procent af de studerende på HIH og 57 procent af de studerende på Psykologi.

På spørgsmålet om, hvorvidt der er god overensstemmelse mellem læringsmål og eksamenskrav, svarer 56 procent af de studerende på Business and Social Sciences, at det er tilfældet. Andelen, som finder, at der er overensstemmelse mellem læringsmål og eksamenskrav, er størst på Sprog (bac.) (67 procent). Modsat er andelen mindst på Psykologi, hvor 44 procent af de studerende oplever overensstemmelse. Jura befinder sig på hovedområdegennemsnittet, og her i nærheden ligger også Økonomi (bac.) og Statskundskab, hvor altså lidt over halvdelen angiver, at der er god overensstemmelse mellem læringsmål og eksamenskrav.

56 procent af de studerende på Business and Social Sciences finder, at de valgte undervisningsformer støtter deres læringsarbejde med henblik på opfyldelse af læringsmål og eksamenskrav. 37 procent af de studerende på Psykologi finder, at undervisningsformerne støtter deres læringsarbejde, hvilket er den mindste andel af studerende på de ni uddannelsesområder. På Økonomi, Jura, Statskundskab og Økonomi (kan.) finder lidt flere end halvdelen af de studerende, at undervisningsformerne er støttende. På HIH er dette 66 procent, mens det på Sprog (bac.) er 65 procent.

Når man spørger til, hvorvidt der er klarhed om, hvad der fagligt set forventes af de studerende, svarer 63 procent af de studerende på Business and Social Sciences bekræftende. På Sprog (bac.), Sprog (kan.) og Økonomi (bac.) er det henholdsvis 72, 66 og 64 procent, der oplever klarhed omkring de faglige forventninger. Økonomi, Statskundskab og Økonomi (kan.) ligger på gennemsnittet for Business and Social Sciences på 63 procent. De øvrige uddannelser placerer sig under hovedområdegennemsnittet. Oplevelsen af klarhed i forventninger til den enkelte som studerende hænger også sammen med gennemsnitligheden i de faglige krav og vurderingskriterierne, som rapporteres i Tabel 4.4.

Tabel 4.3. giver samtidig et overblik over udviklingen i de studerende ved Business and Social Sciences' vurdering af de fire parametre for undervisningens organisering fra 2007 til 2011. Overordnet ses en betydelig stigning i andelen af studerende, der erklærer sig overvejende eller helt enig i de fire spørgsmål. Den største udvikling ses i forhold til spørgsmålet om, hvorvidt læringsmålene for de enkelte uddannelsesområders undervisningsforløb er klart formulerede og klart kommunikerede, idet 22 procentpoint flere i 2011 erklærer sig enige heri end i 2007. På tværs af hovedområdet dækker tallet over en betydelig variation i udvikling på de enkelte uddannelsesområder. De største stigninger ses på Jura og Statskundskab, hvor andelen af enige studerende stiger med henholdsvis 33 og 30 procentpoint. Omvendt ses de mindste udviklinger på Psykologi og Sprog (kan.) på henholdsvis 14 og 13 procentpoint. Trods den laveste vækst har Sprog (kan.) som skrevet den største andel af studerende, der oplever, at læringsmålene er klare.

I 2011 oplever 10 procentpoint flere af de studerende ved Business and Social Sciences, at der er god overensstemmelse mellem læringsmål og eksamenskrav, end det var tilfældet i 2007. Den største stigning findes på Jura og Statskundskab, hvor det gælder for henholdsvis 16 og 15 procentpoint flere i 2011. Omvendt identificeres en negativ udvikling på HIH, hvor 1 procentpoint færre studerende erklærer sig enige i, at der er god overensstemmelse mellem læringsmål og eksamenskrav ved slutningen af perioden.

Fra 2007 til 2011 er andelen af de studerende ved Business and Social Sciences, der er enige i, at de valgte undervisningsformer støtter deres læringsarbejde, steget 6 procentpoint, og særligt på Økonomi (kan.) ses en positiv udvikling (11 procentpoint).

Yderligere ses en stigning på 14 procentpoint i andelen af studerende, der er overvejende eller helt enige i, at der er klare informationer om, hvad der fagligt set forventes af dem som studerende. På tværs af uddannelsesområderne ses en variation, hvor de største stigninger på mellem 18 og 20 procentpoint kan identificeres på Jura, Psykologi og Statskundskab. Imidlertid er det relevant at nævne, at Psykologi trods størst fremgang stadig er det uddannelsesområde på Business and Social Sciences, hvor den laveste andel af de studerende er enig i, at der er klare informationer om, hvad der fagligt set forventes af dem.

Tabel 4.3.

Undervisningens organisering

	BS	Økonomi	Jura	Psykologi	Statskundskab	HIH	Sprog (bac.)	Sprog (kan.)	Økonomi (bac.)	Økonomi (kan.)
Læringsmålene for de enkelte undervisningsforløb er klart formulerede og klart kommunikerede – 2007	42%	41%	31%	43%	35%	43%	46%	55%	40%	46%
Læringsmålene for de enkelte undervisningsforløb er klart formulerede og klart kommunikerede – 2011	64%	65%	64%	57%	65%	58%	68%	68%	62%	67%
Der er god overensstemmelse mellem læringsmål og eksamenskrav – 2007	46%	47%	40%	34%	39%	66%	57%	55%	44%	45%
Der er god overensstemmelse mellem læringsmål og eksamenskrav – 2011	56%	51%	56%	44%	54%	65%	67%	61%	55%	53%
De valgte undervisningsformer støtter mit læringsarbejde med henblik på opfyldelse af læringsmål og eksamenskrav – 2007	50%	51%	45%	29%	48%	63%	60%	59%	52%	44%
De valgte undervisningsformer støtter mit læringsarbejde med henblik på opfyldelse af læringsmål og eksamenskrav – 2011	56%	53%	54%	37%	53%	66%	65%	62%	57%	55%
Der er klare informationer om, hvad der fagligt set forventes af mig som studerende – 2007	49%	48%	42%	37%	44%	59%	56%	58%	53%	52%
Der er klare informationer om, hvad der fagligt set forventes af mig som studerende – 2011	63%	63%	60%	57%	63%	62%	72%	66%	64%	63%

Note: Tallene for undervisningens organisering viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Som det fremgår af Tabel 4.4., er 58 procent af de studerende på Business and Social Sciences overvejende eller helt enige i, at kravene til prøver og eksaminer er klart formulerede og klart kommunikerede. Andelen, der oplever dette, er størst på Sprog (kan.), hvor 70 procent angiver, at det er tilfældet. På Sprog (bac.) angiver 68 procent, at kravene er klart formulerede og klart kommunikerede, mens det er gældende for 64 procent af de jurastuderende. På fem andre af de ni uddannelsesområder angiver mellem 55 og 59 procent, at kravene er klare, mens dette er gældende for under halvdelen af de studerende på Psykologi.

Billedet ændrer sig lidt, når man ser på, hvorvidt der er klare informationer om, hvilke vurderingskriterier der bruges ved eksamen. Her stiger andelen af studerende på Psykologi, der erklærer sig overvejende eller helt enig til 56 procent, mens Økonomi er gået fra 56 procent på foregående spørgsmål til 38 procent på

spørgsmålet vedrørende information omkring vurderingskriterier. Gennemsnittet for hovedområdet er på 48 procent. Økonomi og Statskundskab ligger lavest med 38 procent af de studerende, der finder, at vurderingskriterierne er klare. På Jura, HIH, Økonomi (bac.) og Økonomi (kan.) er det under halvdelen af de studerende, der oplever, at der er klare informationer om, hvilke vurderingskriterier der bruges ved eksamen.

Sammenlignes parametrene for gennemsigthed i de faglige krav over tid på Business and Social Sciences, er det muligt at konstatere, at andelen, der er overvejende eller helt enig i, at henholdsvis kravene til prøver er klart formulerede og klart kommunikerede, og der er klare informationer om, hvilke vurderingskriterier der bruges ved eksamen, er steget med henholdsvis 19 og 17 procentpoint fra 2007 til 2011. I forhold til hvorvidt kravene til prøver og eksaminer er klart formulerede og klart kommunikerede, ses særligt stigninger i ande-

len af studerende, der er enige heri på Jura og Statskundskab. Således er andelen på de to studier steget med henholdsvis 27 og 26 procentpoint i perioden. Det uddannelsesområde på Business and Social Sciences, der har oplevet den største stigning i andelen af studerende, som er enige i, at der er klare informationer om, hvilke vurderingskriterier der bruges ved eksamen, er Psykologi. Her er andelen steget med 31 procentpoint.

Så én af de mest iøjnefaldende positive ændringer i Studiemiljø2011 vedrører parameteren undervisningsorganisering. De studerende oplever i langt højere grad end tidligere en klar sammenhæng mellem undervisningsforløbenes læringsmål, eksamensformer og eksamenskrav og valgte undervisningsformer. Det er således lykkedes på tre år at skabe betydelig mere transparens og en mere logisk motivationsstruktur for de studerende.

Udvikling her skyldes bl.a. det store arbejde med at implementere den nye karakterbekendtgørelse, hvor karakterer defineres som grader af opfyldelse af fagets læringsmål.

Selv om nu cirka to tredjedele af de studerende oplever større klarhed og sammenhæng her, så er der en tredjedel af de studerende, der ikke oplever det, og der er stadig mange undervisningsforløb på de forskellige uddannelsesområder, der har brug for en reformulering af læringsmål og tilpasninger af eksamens- og undervisningsformer. Studienævnene bør drøfte, hvordan alignment og transparens i fagene generelt kan øges, og hvordan underviserne kan blive endnu bedre til at bruge læringsmålene som pædagogisk værktøj.

Studienævnene bør ligeledes overveje, hvordan man kan mindske afstanden mellem undervisningsaktiviteter og eksamensaktiviteter, så de studerende i højere grad ved eksamen møder opgavetyper, hvorom de kan sige, at den type opgaver er velkendte fra den daglige undervisning. Det ville i reglen kunne give mere aktiverende undervisning, mere transparens i faglige krav og mindske eksamensstress (jævnfør også Kapitel 7 nedenfor).

Tabel 4.4.

Gennemsnitlighed i faglige krav til eksamen

	BS	Økonomi	Jura	Psykologi	Statskundskab	HIH	Sprog (bac.)	Sprog (kan.)	Økonomi (bac.)	Økonomi (kan.)
Kravene til prøver og eksaminer er klart formulerede og klart kommunikeret – 2007	39%	37%	37%	33%	29%	45%	45%	51%	39%	43%
Kravene til prøver og eksaminer er klart formulerede og klart kommunikeret – 2011	58%	56%	64%	47%	55%	56%	68%	70%	56%	59%
Der er klare informationer om, hvilke vurderingskriterier der bruges ved eksamen – 2007	31%	28%	23%	25%	17%	39%	49%	42%	33%	37%
Der er klare informationer om, hvilke vurderingskriterier der bruges ved eksamen – 2011	48%	38%	46%	56%	38%	48%	67%	65%	44%	47%

Note: Tallene for faglige krav til eksamen viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Vejledning og tilbagemelding

Muligheden for feedback er en del af undervisningens organisering og måske den største udfordring på et moderne masseuniversitet – ikke mindst med studenter/underviserratioer, som eksisterer på Business and Social Sciences og Arts (se nøgletal i Appendiks D). I en gennemgang af 800 metastudier konkluderer Hattie (2009), at netop feedback er en af de vigtigste forudsætninger for et højt læringsudbytte. Ved at sammenligne 138 læringsbetingelser og undervisningsinterventioner viser det sig, at effekten af feedback ligger nummer ti blandt de 138 undersøgte. I et læringsperspektiv er feedback således afgørende. Det samme er vejledning på en uddannelsesinstitution, der skal levere forskningsbaseret undervisning, herunder at oplære sine kandidater til at anvende fagets teori, metode og empiri i selvstændige undersøgelser. Så selv om muligheder for vejledning og feedback som isoleret faktor kun i beskedent omfang forklarer trivsel, er spørgsmålene igen medtaget i studiemiljøundersøgelsen.

Af Tabel 4.5. fremgår, at 40 procent af de studerende ved Business and Social Sciences mener, at der er gode muligheder for at få vejledning omkring faglige præstationer. Det dækker over relativt store variationer, hvor 27 procent oplever dette på Psykologi, 25 på Jura, og 30 procent på Økonomi, er andelen væsentligt højere på HIH, hvor 65 procent svarer bekræftende på spørgsmålet.

Opfattelsen af, hvorvidt kvaliteten af vejledningen for det meste er høj, varierer ligeledes betragteligt på tværs af hovedområdet. På HIH finder 65 procent, at kvaliteten af vejledning er høj, lige som det gør sig gældende for 62 procent af de studerende på Statskundskab. Det er omtrentligt halvdelen af de studerende på Sprog (bac.) og Sprog (kan.), der oplever, at kvaliteten af vejledning er høj. Det ses, at tallet på de øvrige uddannelsesområder ligger under 50 procent og nogle steder endda væsentligt under.

Når der spørges til muligheden for tilbagemelding på det faglige arbejde, ligger gennemsnittet på 41 pro-

cent. Dette dækker ligeledes over store variationer på hovedområdet. Jura er det uddannelsesområde, hvor færrest studerende er overvejende eller helt enige i, at der er gode muligheder for tilbagemelding, idet det gælder for 24 procent. Andelen er 27 procent på Økonomi og Økonomi (bac.), 31 procent på Økonomi (kan.) og 40 procent for Sprog (bac.). Omvendt har HIH med 61 procent den største andel af studerende, der er enige i, at der er gode muligheder for at få tilbagemelding på faglige præstationer. Ligeledes ligger Statskundskab højt, når der sammenlignes på tværs af hovedområdet, da 59 procent svarer bekræftende på spørgsmålet.

Det er ligeledes 41 procent af de studerende, som finder, at kvaliteten af tilbagemeldingen er god. Imidlertid dækker tallet over store variationer, hvis uddannelsesområderne sammenlignes. Henholdsvis 26 og 31 procent finder, at det er tilfældet på Jura og Økonomi. I modsatte retning findes Statskundskab og HIH, hvor 56 og 57 procent er enige i, at kvaliteten af tilbagemeldingen er høj.

På det følgende spørgsmål om, hvorvidt der går passende kort tid fra indlevering af opgaver til tilbagemelding, skiller HIH sig positivt ud med 65 procent af de studerende, der mener, det er tilfældet. I den lave ende befinder Sprog (kan.) og Økonomi (kan.) sig, hvor henholdsvis 37 og 34 procent finder, at der går passende kort tid mellem indlevering og tilbagemelding. Andelen af studerende på de øvrige uddannelser, der har svaret bekræftende på spørgsmålet, varierer mellem 40 og 50 procent.

Studienævneene bør overveje, om det er muligt at prioritere denne del af undervisningen yderligere, og herunder om brug af organiseret peerfeedback og e-læringsaktiviteter kan frigive ressourcer til feedback. Endvidere kan studienævneene overveje, om der er behov for at styrke vejledernes vejledningskompetencer.

Tabel 4.5.

Kvaliteten af vejledning og tilbagemelding

	BS	Økonomi	Jura	Psykologi	Statskundskab	HIH	Sprog (bac.)	Sprog (kan.)	Økonomi (bac.)	Økonomi (kan.)
Der er gode muligheder for at få vejledning om mine faglige præstationer	40%	30%	25%	27%	43%	65%	48%	46%	32%	39%
Kvaliteten af vejledningen er for det meste høj	49%	36%	34%	40%	62%	65%	51%	50%	43%	48%
Der er gode muligheder for tilbagemelding om mine faglige præstationer til eksamen eller større opgaver	41%	27%	24%	53%	59%	61%	40%	44%	27%	31%
Kvaliteten af tilbagemeldingen er for det meste høj	41%	31%	26%	44%	56%	57%	48%	45%	32%	32%
Der går passende kort tid fra indlevering af opgaver til tilbagemelding	45%	50%	41%	40%	45%	65%	47%	37%	44%	34%

Note: Tallene for kvalitet af vejledning og tilbagemelding viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Case: Mere feedback

På Institut for Statskundskab er andelen af studerende, der oplever gode muligheder for vejledning, steget fra 31 procent i 2007 til 43 procent i 2011, og andelen, der oplever gode muligheder for tilbagemelding, er steget fra 31 procent i 2007 til 59 procent i 2011. Anne Mette Kjær, lektor og studieleder, Institut for Statskundskab, giver en forklaring på udviklingen:

"Resultaterne fra Studiemiljø2007 viste os, at der var brug for mere feedback, og derfor blev der taget initiativer både i studienævnet og ude på afdelingerne. På vores meget store årgange gav vi før en kollektiv tilbagemelding, og kun få studerende opsøgte på eget initiativ underviserne. Nu giver vi i bestemte tidsrum de studerende mulighed for at skrive sig på lister, der hænger på eksaminatorenes døre, og dermed reservere et tidsrum, hvor de kan få individuel tilbagemelding på deres eksamensopgave. Desuden har vi indført en meget højere grad af skriftlighed. Fx i faget Komparativ Politik, hvor læsegrupperne hver uge afleverer en mindre skriftlig besvarelse, som deres studenterundervisere giver dem feedback på. Dertil kommer, at de studerende hen over et år afleverer fire individuelle besvarelser, typisk af en tidligere eksamensopgave. I faget International Politik har vi indført peer review, hvor de studerende giver hinanden feedback ud fra en rettevejledning, som underviseren har skrevet."

5. DET SOCIALE LIV PÅ STUDIET

Et universitetsstudie af en varighed på 5 år eller mere er en skelsættende og identitetsskabende periode i en akademikers liv. Den studerende knyttes til et fagligt fællesskab, socialiseres ind i et professionelt fællesskab og indgår ikke mindst i et socialt fællesskab. Ofte bliver stærke og livslange venskaber knyttet med de nærmeste medstuderende, og læsegrupper og studiekammerater er en værdifuld ressource, når faglige udfordringer skal håndteres.

På den anden side kan mødet med universitetet socialt set være vanskeligt. Hvor fx gymnasieskolen er karakteriseret ved små hold og mange undervisningstimer, er universitetet karakteriseret ved få timer på ofte meget store hold, særligt hvor forelæsninger er den dominerende undervisningsform. Ensomhed er, som

det også fremgik af Studiemiljø2007, et kendt fænomen på universitetet.

Der er stor forskel på, i hvor høj grad det sociale samvær studerende imellem er institutionaliseret. På nogle studier er undervisningen bygget op omkring de studerendes deltagelse i læsegrupper, mens det på andre studier er op til de studerende selv at organisere læsegruppearbejde. Nogle uddannelsesområder understøtter meget aktivt det faglige og sociale foreningsliv, andre gør det i mindre grad. I spørgeskemaet er der blevet spurgt til de studerendes deltagelse i læsegruppearbejde, ligesom de studerende er blevet bedt om at vurdere udbuddet af både faglige og sociale arrangementer.

Kontakt til medstuderende

Oplevelsen af, hvorvidt de medstuderende generelt er imødekommende, er den anden vigtigste faktor til forklaring af mønstret i trivsel (jævnfør Kapitel 3 ovenfor).

Tabel 5.1. viser, at 82 procent af de studerende på Business and Social Sciences er helt eller overvejende enige i, at de andre studerende generelt er imødekommende. Til sammenligning er det samlede tal for Aarhus Universitet 86 procent. På tværs af uddannelsesområderne ses en variation, hvor andelen af de studerende, der svarer helt enig eller overvejende enig på spørgsmålet, på otte af de ni uddannelsesområder ligger mellem 80 og 88 procent, mens det blot gælder for 67 procent af de studerende på Jura.

Det er sværere at opnå kontakt til andre studerende på tværs af årgange. Kun 36 procent af de studerende på Business and Social Sciences er helt enige eller overvejende enige i, at det er nemt at opnå kontakt til studerende på tværs af årgange. Det tal er noget lavere end de 58 procent af alle studerende på Aarhus Universitet, der oplever, at det er tilfældet. På Business and Social Sciences dækker de 36 procent dog også over en betydelig variation mellem de ni hovedområder. Mens 52 procent af de studerende på henholdsvis Statskundskab og HHH oplever det som nemt at komme i kontakt med studerende fra andre årgange, ligger mange af de øvrige uddannelsesområder omkring 29 til 31 procent.

53 procent af de studerende ved Business and Social Sciences er helt eller overvejende enige i, at de føler sig som en del af et større fællesskab på deres studie. Tallet dækker over en relativ stor variation mellem de ni uddannelsesområder, hvor den største andel af de studerende, der føler sig som en del af et større fællesskab på deres studie, findes på Statskundskab, Sprog (bac.) og HIH. Det gælder for henholdsvis 63, 61 og 59 procent af de studerende på de tre uddannelsesområder. Omvendt svarer færrest positivt på spørgsmålet på Jura og Psykologi, hvor det er tilfældet for henholdsvis 41 og 42 procent.

Så helt overordnet eksisterer der en meget imødekommende studenterkultur på BS, hvilket er en afgørende del af forklaringen på, at de studerende har høj trivsel. Det vigtigste for de studerendes trivsel er relationen til deres årgang, men af det kvalitative materiale fremgår det, at de studerende godt kunne ønske sig mere kontakt på tværs af årgangene for nemmere at kunne finde sammen med medstuderende, når deres læsegrupper og bachelorhold går i opløsning på grund af valgfag sidst på BA-studierne og på kandidatuddannelserne.

Tabel 5.1.

Kontakt til medstuderende

	BS	Økonomi	Jura	Psykologi	Statskundskab	HIH	Sprog (bac.)	Sprog (kan.)	Økonomi (bac.)	Økonomi (kan.)
De andre studerende er generelt imødekommende	82%	80%	67%	83%	88%	83%	86%	87%	85%	81%
Det har været nemt at opnå kontakt til studerende på tværs af årgange	36%	34%	31%	31%	52%	52%	26%	29%	30%	31%
Jeg føler mig som en del af et større fællesskab på mit studie	53%	51%	41%	42%	63%	59%	61%	53%	55%	50%

Note: Tallene for kontakt til medstuderende viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Udbuddet af sociale og faglige arrangementer

Udbuddet af sociale – rusintroduktion, fredagsbar, fester, kapsejls m.m. – og faglige arrangementer – foredrag, ekskursioner, summer schools m.m. – er en vigtig del af den sociale infrastruktur på uddannelserne med både direkte og indirekte betydning for de studerendes trivsel.

Tabel 5.2. giver et overblik over det sociale liv på studiet for de studerende ved Business and Social Sciences. Generelt vurderer de studerende det sociale liv på studiet positivt. Således svarer 78, 80 og 75 procent, at de vurderer henholdsvis udbuddet af faglige arrangementer, udbuddet af sociale arrangementer og muligheden for social kontakt til medstuderende som meget god eller god. Til sammenligning ligger tallene omkring 75 procent for Aarhus Universitet under ét. Generelt ses en tendens til, at flest studerende på Statskundskab er tilfredse med udbuddet af arrangementer og oplever den bedste mulighed for kontakt

til medstuderende. Således svarer henholdsvis 89, 90 og 85 procent meget god eller god på de tre spørgsmål vedrørende det sociale liv på studiet. På Jura og Psykologi vurderer 4 ud af 5, at der er et godt udbud af sociale arrangementer. Det til trods mener kun 64 procent af de studerende på Psykologi, og 66 procent af de studerende på Jura, at der er god mulighed for social kontakt med de medstuderende.

Sociale arrangementers store positive betydning for tilhørsforhold og trivsel fremhæves ofte i det kvalitative materiale. De sociale arrangementer nævnes på det 'tørre' område ofte også som en uundværlig kompensation for alt for få timer og undervisningsformer, der ikke levner mange muligheder for at skabe kontakter til medstuderende.

Endelig er der studerende fra alle uddannelser på Business and Social Sciences, der i deres kommentarer til det sociale miljø på studierne oplever mainstream-

alkoholkulturen som anstrengende og indimellem som et stærkt pres, og de efterspørger mulighed for sociale aktiviteter uden alkohol. Det samme gælder for en del

udenlandske studerende, som derudover tilkendegiver, at de heller ikke har råd til at deltage i den form for fester.

Tabel 5.2.

Det sociale liv på studiet

	BS	Økonomi	Jura	Psykologi	Statskundskab	HIH	Sprog (bac.)	Sprog (kan.)	Økonomi (bac.)	Økonomi (kan.)
Hvordan vurderer du udbuddet af faglige arrangementer?	78%	74%	77%	73%	89%	65%	82%	80%	79%	78%
Hvordan vurderer du udbuddet af sociale arrangementer?	80%	86%	79%	79%	90%	66%	86%	78%	84%	73%
Hvordan vurderer du muligheden for social kontakt til medstuderende?	75%	76%	66%	64%	85%	70%	81%	76%	83%	71%

Note: Tallene for det sociale liv på studiet viser den andel af de studerende, som har svaret meget god eller god. Resten har svaret hverken/eller, dårlig eller meget dårlig.

Læsegruppeaktivitet

Tabel 5.3. viser andelen af studerende, der er en del af en læsegruppe eller har en læsemakker til daglig og i eksamensperioden. 46 procent af de studerende ved Business and Social Sciences er en del af en læsegruppe eller har en læsemakker til daglig, mens det er tilfældet for 55 procent i eksamensperioden. Det uddannelsesområde, hvor den største andel af studerende til daglig indgår i læsegruppesamarbejde, er Statskundskab, hvor det er tilfældet for 78 procent. Omvendt gør det sig gældende for blot henholdsvis 22, 27 og 28 procent af de studerende ved Jura, HIH og Sprog (kan.). Også i eksamensperioden har Statskundskab flest studerende, som indgår i læsegruppesamarbejde. Det gælder for 75 procent, mens det samme er tilfældet for 41 procent af de studerende ved Sprog (kan.).

Sammenlignes andelen af studerende på Business and Social Sciences, der i henholdsvis 2007 og 2011 har en læsemakker eller er en del af en læsegruppe, ses en tendens til, at deltagelsen i læsegruppeaktivitet generelt er faldende såvel til daglig som op til eksamen. Dog er tendensen den modsatte på Økonomi, hvor flere studerende i 2011 end i 2007 er en del af en læsegruppe i eksamensperioden, mens andelen er konstant til daglig. Andelen af studerende på Økonomi, der deltager i læsegruppeaktivitet op til eksamen, er således steget med 6 procentpoint i perioden.

For samtlige studerende på Business and Social Sciences gælder det, at andelen, der indgår i læsegruppesamarbejde til daglig, er faldet fra at udgøre 58 procent i 2007 til 46 procent i 2011. Sammenlignes læsegruppeaktiviteten til daglig på tværs af de ni uddannelsesområder, ses det største fald på HIH, Sprog (bac.) og Sprog (kan.), hvor henholdsvis 27, 23 og 24 procentpoint færre studerende indgår i en læsegruppe i 2011 end i 2007.

Andelen af studerende på Business and Social Sciences, der har en læsemakker eller indgår i en læsegruppe i perioden op til eksamen, er ligeledes faldet fra 2007 til 2011. I 2007 gjaldt det for 63 procent, mens det i dag er tilfældet for 55 procent. Det overordnede tal for hovedområdet dækker over en variation mellem uddannelsesområderne, hvor det største fald identificeres hos Sprog (bac.) og Sprog (kan.). Omvendt er Økonomi som nævnt det eneste uddannelsesområde, hvor andelen af studerende, der indgår i en læsegruppe i eksamensperioden, er steget i perioden.

Tallene kan godt udlægges som et tegn på en mere individualiseret studiepraksis, som i et system med høje faglige krav, relativt få konfrontationstimer og følgende høje krav til selvstændigt arbejde måske ikke er ønskeligt af hverken lærings- eller trivselsmæssige grunde.

Tabel 5.3.

Er du en del af en læsegruppe, eller har du en læsemakker...

	BS	Økonomi	Jura	Psykologi	Statskundskab	HIH	Sprog (bac.)	Sprog (kan.)	Økonomi (bac.)	Økonomi (kan.)
... til daglig? – 2007	58%	60%	32%	49%	79%	54%	73%	52%	64%	42%
... til daglig? – 2011	46%	60%	22%	47%	78%	27%	50%	28%	56%	38%
... i eksamensperioder? – 2007	63%	62%	57%	59%	79%	58%	67%	55%	65%	51%
... i eksamensperioder? – 2011	55%	68%	48%	58%	75%	47%	48%	41%	60%	50%

Note: Tallene for læsegruppe eller læsemakker viser den andel af de studerende, som har svaret meget ofte eller ofte. Resten har svaret nogle gange, sjældent eller aldrig.

Ensomhed på studiet

Af Tabel 5.4. fremgår andelen af studerende ved Business and Social Sciences, som altid eller ofte føler sig ensomme henholdsvis til daglig på studiet, i eksamensperioder og til daglig uden for studiet.

Til daglig på studiet føler 9 procent af de studerende ved Business and Social Sciences sig ensomme. Fordelt på uddannelsesområder, ser situationen bedst ud på Sprog (bac.), hvor det gælder for 5 procent. Omvendt har Jura, Psykologi, Sprog (kan.) og Økonomi (kan.), med mellem 10 og 12 procent, flest ensomme studerende. Det vil med andre ord sige, at hver tiende eller mere end hver tiende på de fire uddannelsesområder altid eller ofte føler sig ensom til daglig på studiet.

I eksamensperioden føler 15 procent af de studerende ved Business and Social Sciences sig altid eller ofte ensomme. Tallet dækker over en variation mellem uddannelsesområderne, hvor særligt omfanget af studerende, der er ensomme i eksamensperioden, på Sprog (bac.) er lavere end andelen på hele Business and Social Sciences. Det gælder for 10 procent. Omvendt er andelen af studerende, som altid eller ofte føler sig ensomme i eksamensperioden, størst på Jura og Sprog (kan.), hvor det er tilfældet for henholdsvis 27 og 21 procent af de studerende. Konkret betyder det, at mere end hver femte studerende på Sprog (kan.) føler sig ensom i eksamensperioden, mens det er mere end hver fjerde studerende på Jura.

7 procent af de studerende ved Business and Social Sciences føler sig altid eller ofte ensomme til daglig

uden for studiet. Her identificeres ikke den store variation på tværs af uddannelsesområderne, som alle har mellem 5 og 9 procent studerende, der føler sig ensomme uden for studiet.

De studerendes relationer til deres medstuderende kan påvirkes betydeligt ved, at undervisningen tilrettelægges på måder, der både efterspørger og skaber arbejdsfællesskaber blandt de studerende. Studiernevn og undervisere bør drøfte, hvordan undervisningen bedst tilrettelægges i konfrontationstimerne, så det muliggør, at de studerende alene og ikke mindst i studiegrupper selvstændigt kan arbejde hensigtsmæssigt og vedholdende med stoffet mellem timerne. Mange kandidatstuderende, sidefagsstuderende og studerende, hvis læsegruppe er faldet fra hinanden, efterspørger hjælp til at etablere nye læsegrupper. Studiernevnene bør drøfte, hvordan de kan facilitere dannelsen og gendannelsen af læsegrupper – fx gennem oprettelsen af en 'læsegruppebørs' – og tage stilling til, om tendensen til en tilsyneladende mere individualiseret studiepraksis blandt de studerende er hensigtsmæssig.

Studieledere og studiernevn bør granske tallene for deres respektive bachelor- og kandidatuddannelser med henblik på 'lommer' – ikke mindst på kandidatuddannelserne – med stor andel af ensomme studerende og invitere til en drøftelse med de studerende af, hvad der kunne afhjælpe problemet.

Tabel 5.4.

Hvor ofte føler du dig ensom...

	BS	Økonomi	Jura	Psykologi	Statskundskab	HIH	Sprog (bac.)	Sprog (kan.)	Økonomi (bac.)	Økonomi (kan.)
... til daglig på studiet?	9%	7%	12%	12%	8%	9%	5%	11%	8%	10%
... i eksamensperioder?	15%	13%	27%	17%	12%	12%	10%	21%	13%	17%
... til daglig uden for studiet?	7%	5%	6%	7%	5%	9%	5%	6%	6%	8%

Note: Tallene for ensomhed viser den andel af de studerende, som har svaret altid eller ofte. Resten har svaret nogle gange, sjældent eller aldrig.

6. ARBEJDSINDSATS OG ARBEJDSBYRDE

Arbejdsbyrde og følelsen af at kunne overkomme sine arbejdsopgaver er klassiske elementer i trivselsundersøgelser på arbejdsmarkedet.

I de europæiske uddannelsessystemer er det almindelig anerkendt, at et års fuldtidsstudie, sat til 60 ECTS, svarer til fuld arbejdstid på arbejdsmarkedet. I runde tal kan man i Danmark sætte 60 ECTS til 1.800 arbejdstimer og dermed 10 ECTS til 300 timer og 1 ECTS til 30 timers arbejde. Disse normtal indgår på mange

studier som vejledende, gennemsnitlige normtal i planlægningen af undervisningen.

Alle studerende i Studiemiljø2011 er registreret som fuldtidsstuderende, og de må alt andet lige forventes i gennemsnit at skulle anvende 37 timer på studiearbejde per uge, hvad enten det drejer sig om undervisning, forberedelse, vejledning, laboratorieøvelser, gruppearbejde eller andet.

Tidsforbrug

De studerende er i spørgeskemaet blevet bedt om at angive, hvor mange timer de i den forgangne uge har brugt på undervisning, forberedelse, arbejde uden for studiet og fritidsaktiviteter. Tidsforbruget er således målt i en typisk arbejdsuge en tredjedel inde i forårssemesteret. Resultaterne fremgår af Tabel 6.1.

Af Tabel 6.1. fremgår det, at studerende på Business and Social Sciences gennemsnitligt bruger 10,5 timer om ugen på undervisning. Der er nogen variation mellem de studerendes tidsforbrug på de enkelte studier med færrest timer på Psykologi med 7,5 timer og HIH som højdespringer med 16 timer.

På Business and Social Sciences bruger de studerende i gennemsnit 16 timer på forberedelse. I forhold til den tid, de studerende anvender til forberedelse, er der imidlertid en nævneværdig variation mellem studierne på hovedområdet. Specielt psykologi- og statskundskabsstuderende ligger et stykke over den gennemsnitlige studerende på Business and Social Sci-

ences. Modsat ligger studerende på Sprog (bac.) og HIH under gennemsnittet.

Samlet set bruges der blandt de studerende på hovedområdet 26,5 timer om ugen på studiet. Økonomi er det uddannelsesområde, hvor de studerende bruger flest timer på studierne, mens studerende fra Sprog (bac.) og Sprog (kan.) bruger mindst.

Ved siden af studiet bruger de studerende ved Business and Social Sciences i gennemsnit 1 time om ugen på foreningsarbejde. Tidsforbruget på foreningsarbejde er stort set ens uddannelsesområderne imellem. Gennemsnitligt bruger de studerende på hovedområdet 7,5 timer om ugen på fritidsaktiviteter. Her opleves ikke nogen nævneværdig variation mellem uddannelsesområderne.

Hvad angår studierelevant arbejde, bruger studerende på Business and Social Sciences i gennemsnit 4 timer om ugen herpå. Studerende på Sprog (kan.) og Økonomi (kan.) adskiller sig en smule på dette punkt,

da de i gennemsnit bruger 3 timer mere om ugen end gennemsnittet for alle studerende på Business and Social Sciences. Af tabellen ses, at de studerende bruger 4,5 timer per uge på ikke-studierelevant arbejde.

Studerende på Sprog (bac.) er dem, der bruger flest timer på ikke-studierelevant arbejde, mens studerende på Økonomi og Psykologi bruger færrest.

Tabel 6.1.

Hvor mange timer har du brugt på følgende aktiviteter? Timer per uge

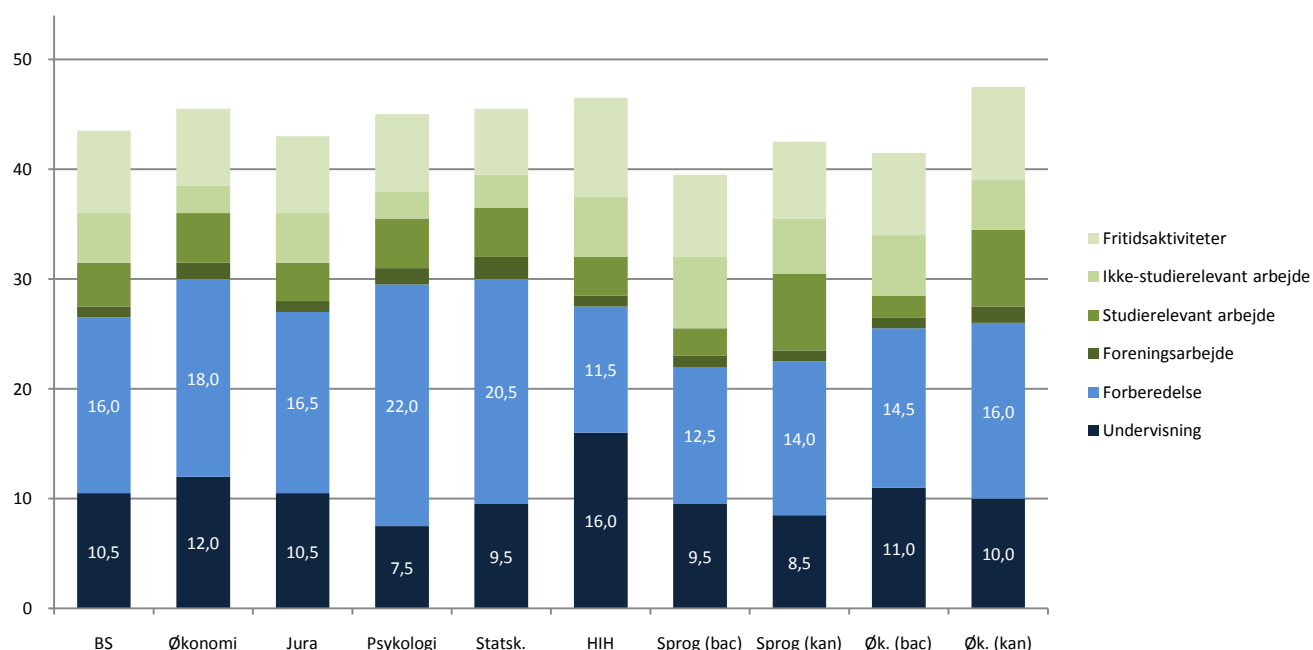
	BS	Økonomi	Jura	Psykologi	Statskundskab	HIH	Sprog (bac.)	Sprog (kan.)	Økonomi (bac.)	Økonomi (kan.)
Undervisning	10,5	12	10,5	7,5	9,5	16	9,5	8,5	11	10
Forberedelse	16	18	16,5	22	20,5	11,5	12,5	14	14,5	16
Foreningsarbejde	1	1,5	1	1,5	2	1	1	1	1	1,5
Studierelevant arbejde	4	4,5	3,5	4,5	4,5	3,5	2,5	7	2	7
Ikke-studierelevant arbejde	4,5	2,5	4,5	2,5	3	5,5	6,5	5	5,5	4,5
Fritidsaktiviteter	7,5	7	7	7	6	9	7,5	7	7,5	8,5
Timer brugt på studiet (undervisning + forberedelse)	26,5	30	27	29	29,5	27,5	22,5	22,5	25,5	26

Note: Tallene inkluderer ikke ph.d.-studerende og specialestuderende. Studerende er kun inkluderet i analyser, hvis de har brugt mere end 0 og mindre end 84 timer ugentligt. Tallene er afrundet til nærmeste halve time. Totalen for timer brugt på studiet er udregnet ud fra de ikke-afrundede tal for antal timer brugt på henholdsvis undervisning og forberedelse og kan derfor afvige med 0,5.

Se nedenstående figur for en mere illustrativ præsentation af Tabel 6.1.

Figur 6.1.

Hvor mange timer har du brugt på følgende aktiviteter? Timer per uge

Note: Tallene inkluderer ikke ph.d.-studerende og specialestuderende. Studerende er kun inkluderet i analyser, hvis de har brugt mere end 0 og mindre end 84 timer ugentligt. Tallene er afrundet til nærmeste halve time.

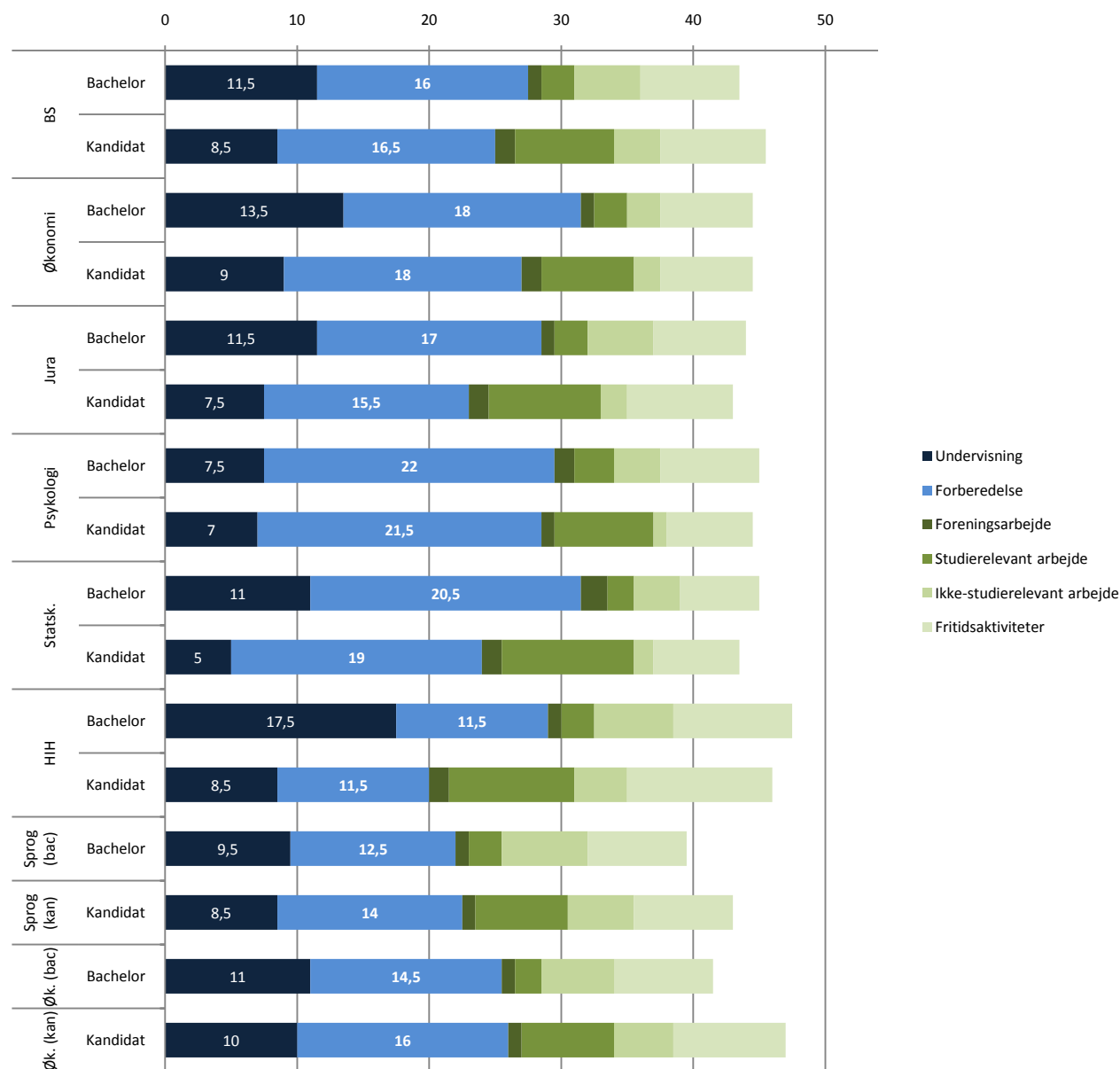
Figur 6.2. viser de studerendes ugentlige tidsforbrug på undervisning, forberedelse, foreningsarbejde, fritidsaktiviteter samt studierelevant og ikke-studierelevant arbejde opdelt efter bachelor- og kandidatuddannelse. Generelt ses en tendens til, at bachelorstuderende bruger mere tid på studierne end kandidatstuderende. Specielt bachelorstuderende på HHH bruger mere tid på studierne end de kandidatstuderende samme sted. Særligt den tid, de studerende bruger på undervisning, varierer mellem de kandidat- og bachelorstuderende på HHH. På bacheloruddannelsen følger de studerende færrest timer på Psykologi. På kandidatuddannelsen følger de færrest timer på Statskundskab. Bemærkelsesværdigt er imidlertid, at kandidatstuderende på Psykologi og Statskundskab, som i forhold til de andre uddannelsesområder på hovedområdet bruger relativt få timer på undervisning, bruger flest timer på forberedelse sammenlignet med de øvrige kandidatstuderende på Business and Social Sciences.

Der er endvidere det interessante mønster, at de timer, de studerende vænner sig til at bruge på forberedelse på BA-uddannelserne, følger med op på kandidatuddannelserne. De færre timer på uddannelserne kompenseres oftest ikke med mere hjemmearbejde, men tværtimod med tilsvarende mere studierelevant erhvervsarbejde.

Niveauet for timeforbrug på undervisningsaktivitet og arbejde samt *mønstret* i forskellene mellem hovedområderne og mellem bachelor- og kandidatuddannelser er i det store og hele det samme i Studiemiljø2011 som kortlagt i Studiemiljø2007. Når tallene for 2007 og 2011 ikke bringes i samme tabel, skyldes det, at de studerendes tidsforbrug er målt lidt forskelligt, og tallene derfor ikke er helt sammenlignelige. Opgørelsesmåden i 2007 tenderede til at overrapportere de studerendes deltagelse i konfrontationstimer en smule, især på kandidatuddannelserne.

Figur 6.2.

Hvor mange timer har du brugt på følgende aktiviteter? Timer per uge, bachelor- og kandidatstuderende

Note: Tallene inkluderer ikke ph.d.-studerende og specialestuderende. Studerende er kun inkluderet i analyser, hvis de har brugt mere end 0 og mindre end 84 timer ugentligt. Tallene er afrundet til nærmeste halve time.

Studiemiljø2011 viser, at mange studerende ved AU – som i Studiemiljø2007 – i praksis ikke er fuldtidsstuderende, selv om de er indskrevet på fuldtidsstudier.

Aarhus Universitet fandt i 2007 ikke, at mønsteret er tilfredsstillende, og problemstillingen om de studerendes arbejdsindsats er blevet analyseret og diskuteret indgående, og en række initiativer er blevet taget.

Konklusionerne af de hidtidige analyser viser, at man må opdele problemstillingen om de studerendes arbejdsindsats i forskellige spørgsmål: Hvor har uddan-

nelserne et problem, og hvor har de ikke? Hvor kan uddannelserne gøre noget, og hvor kan de ikke?

1. Først hvor uddannelserne næppe har et problem. Nærmere analyser viser, at mange studerende ikke er fuldtidsstuderende af velovervejede og rationelle grunde. En gruppe af studerende har af forskellige grunde svært ved at følge normeret studietid og vælger at sætte tempoet ned for at undgå at gå ned med stress. Det forlænger deres studietid, men er rationelt i forhold til deres situation.

En anden gruppe studerende vælger ikke at følge normeret studietid for at kunne yde mere i de lidt færre fag, de følger, og derved opnå højere karakterer og/eller for at få tid til at have studie- eller karriererelevant arbejde – ofte i udlandet – og dermed få nyttige ting på deres CV. Begge dele er – når man lytter til udmeldingerne fra personalechefer i firmaer og organisationer – rationelle strategier i forhold til at skaffe sig spændende arbejde efter studiet. Andre varianter er at få tid til at komme til udlandet, komme i praktik, have spændende arbejde, holde sabbatår eller bare leve et frit ungdomsliv.

Den gruppe af ofte ressourcestærke og dygtige studerende er fuldtidsstuderende i forhold til antallet af ECTS, de stiler efter. De forekommer ikke at være et problem, og uddannelserne har i øvrigt heller ingen sanktioner over for dem.

2. Uddannelserne har et problem i det omfang, man kan hævde, at de studerende er deltidsstuderende, fordi universitetet forlanger for lidt af dem, og at de dermed kan siges at lære for lidt – altså hvis de fleste studerende med en deltidsindsats snildt kan honorere kravene på et fuldtidsstudie. Om det forholder sig sådan, kan en undersøgelse af denne type ikke vise, men tallene tyder på, at der er undervisningsforløb, hvor nogle studerendes læring, motivation og trivsel forsvinder ned mellem (i) meget få undervisningstimer (ofte domineret af forelæsninger), (ii) uklare læringsmål og faglige forventninger, (iii) meget lidt feedback fra underviserne, (iv) lille arbejdsindsats og (v) meget få ugentlige timers tilstedeværelse på universitetet. Her har uddannelserne to muligheder: søge at skaffe flere ressourcer til undervisningen, og søge at effektivisere undervisningen inden for givne rammer.

- a. Mønsteret i de studerendes tidsforbrug, som det er blevet kortlagt i Studiemiljø2007 og Studiemiljø2011, kan udlægges således, at jo flere konfrontationstimer, der er på uddannelserne, jo flere timer bruger de studerende på både timer og forberedelse. Så arbejdsindsatsen blandt de studerende skal øges gennem øget udbud af timer. Sådan har universiteterne og en del andre interessenter – bl.a. med henvisning til Studiemiljø2007 – argumenteret, hvilket har medvirket til forhøjelsen af STÅ-taksten fra cirka kr. 41.000 til cirka kr. 46.000 på det 'tørre' område med henblik på at udbyde flere konfrontationstimer til de studerende. Disse ekstra penge er tildelt i 2010, men de ekstra undervisningstimer kan ikke forventes at have sat sig spor i de studerendes rapportering af timeforbrug i Studiemiljø2011.
- b. Uanset økonomiske rammer må uddannelserne fortsætte det igangværende lange seje træk med at 'dreje på alle de håndtag', der tilsammen øger kvaliteten og effektiviteten i undervisningen og øger trivsel, motivation og identifikation hos de studerende: tidssvarende uddannelser, velorganiseret undervisning, aktiverende undervisningsformer, veluddannede undervisere, aktivering og effektivisering vha. e-læring, systematisk evaluering, effektive incitamenter til forskere for at gøre sig umage med undervisning, studenterarbejdspladser ind i udbygningsplaner mv.

Arbejdsbyrde

Der er ikke et 1:1-forhold mellem arbejdsomængde og stress. Stress er en ubalance mellem de stillede krav og de ressourcer, som den enkelte føler at have til rådighed. Derfor kan den samme arbejdsbyrde opleves stressende for én person, mens en anden person ikke vil føle sig stresset. I spørgeskemaet er der spurgt ind til, om den studerende er tilfreds med den mængde arbejde, hun får udført, og hvor ofte hun oplever, at hun ikke når det, hun skulle i forbindelse med studiet. Der

er ligeledes spurgt til, om den studerende kan få hjælp fra medstuderende, når hun har brug for det.

Blandt de studerende på Business and Social Sciences er 47 procent tilfredse med den mængde arbejde, de får lavet. Specielt på Statskundskab er en stor andel af de studerende tilfredse med deres arbejdsindsats. Omvendt er andelen af studerende, der ikke er tilfredse med den mængde arbejde, de får lavet, størst på Økonomi (bac.). Det gælder således for 39 procent.

40 procent af de studerende på Business and Social Sciences føler ikke, de når, hvad de skal i forbindelse med deres studie. Der er ikke tale om nogen betydelig variation mellem uddannelsesområderne på hovedområdet. Imidlertid føler 29 procent af de studerende på HIH ikke, at de når, hvad de skal, hvilket er væsentligt lavere end de resterende studier på hovedområdet.

Samtidig oplever 63 procent af de studerende på Business and Social Sciences, at de kan få hjælp og støtte fra deres medstuderende, hvis de har behov for det. Det gælder især for de studerende på Økonomi og Statskundskab, hvor det begge steder er tilfældet for over 70 procent af de studerende. Modsat føler blot 55 procent af de studerende på både Jura og Økonomi (kan.), at de kan få hjælp og støtte til studierne fra deres medstuderende.

Tallene er forbavsende konstante på tværs af uddannelserne på Business and Social Sciences, hvor arbejdsindsatsen er et stykke under en almindelig arbejdsuge og varierer med næsten 8 timer per uge mellem uddannelserne. Det ligger lige for at tro, at de studerende, hvis de føler sig pressede i forhold til at kunne nå det hele, kunne vælge den strategi at arbejde lidt mere. Tallene kan fortolkes sådan, at på den ene side er grunden til, at de studerende ikke arbejder mere, end de gør, ikke, at de ikke kan, men at de ikke kan se målet med at gøre det – at de faglige forventninger er uklare (pga. af få timer, uklare læringsmål, meget lidt feedback på faglige præstationer). På den anden side frustrerer uklarheden dem.

Tabel 6.2.

Vurdering af arbejdsbyrde

	BS	Økonomi	Jura	Psykologi	Statskundskab	HIH	Sprog (bac.)	Sprog (kan.)	Økonomi (bac.)	Økonomi (kan.)
Er du tilfreds med den mængde arbejde, du får lavet?	47%	48%	42%	53%	59%	44%	49%	46%	39%	45%
Hvor ofte sker det, at du i forbindelse med studiet ikke når, hvad du skulle?	40%	39%	42%	38%	42%	29%	40%	45%	43%	40%
Kan du få støtte og hjælp i studierne fra dine medstuderende, hvis du har behov?	63%	71%	55%	65%	72%	61%	64%	57%	65%	55%

Note: Tallene for arbejdsbyrde viser den andel af de studerende, som har svaret altid eller ofte. Resten har svaret nogle gange, sjældent eller aldrig.

Stærke stress-symptomer

Stress er vanskelig at måle, fordi begrebet i så høj grad er gledet ind i hverdagsproget, hvorved begrebet er blevet (menings)løst. I modsætning til andre studiemiljøundersøgelser har vi derfor valgt at definere stress som forekomsten af stærke stress-symptomer i form af tilbagetrækkethed, hjertebanken, ondt i maven, muskelspændinger, nedtrykthed, rastløshed, vanskeligheder ved at slappe af, koncentrationsbesvær, vanskeligheder ved at huske mv. Kortere tids udsættelse for stress behøver ikke nødvendigvis at have negative

følger, men længere tids udsættelse for denne tilstand – med de symptomer, som er beskrevet her – rummer stor fare for fysiske og psykiske følgesygdomme. I spørgeskemaet er de studerende blevet spurgt om, hvor ofte de oplever stærke stress-symptomer, henholdsvis til daglig og i eksamensperioden. I skemaet stod der eksplicit, hvad de stærke stress-symptomer dækker over, så den stærke stress ikke forveksles med den dagligdags brug af begrebet.

Af Tabel 6.3. kan ses, at 10 procent af de studerende på Business and Social Sciences altid eller ofte oplever stærke stress-symptomer i forbindelse med deres studie i dagligdagen, mens det gør sig gældende for 31 procent i perioden op til eksamen. Det vil sige, at hver tiende studerende på Business and Social Sciences altid eller ofte oplever stærke stress-symptomer i hverdagen på studiet, mens det samme er tilfældet for knap en tredjedel af de studerende i eksamensperioden.

Tallene dækker over en variation på uddannelsesområderne, hvor lidt flere studerende på Sprog (kan.), nemlig 13 procent, oplever stærke stress-symptomer i hverdagen, mens færrest studerende ved Sprog (bac.) oplever tilsvarende. Her er det tilfældet for 7 procent. Samtidig ses en tendens til, at Jura har den største andel af studerende, 40 procent, som altid eller ofte oplever stærke stress-symptomer i eksamensperioden. Det vil sige, at mere end hver tredje studerende på Jura i perioden op til eksamen oplever stærke stress-symptomer, som fx tilbagetrækkethed, hjertebanken,

ondt i maven, muskelspændinger, nedtrykthed, rastløshed, vanskeligheder ved at slappe af, koncentrationsbesvær og vanskeligheder ved at huske. Omvendt er det uddannelsesområde, hvor andelen er lavest, Psykologi, hvor 26 procent oplever stærke stress-symptomer op til eksamen.

Stress i dagligdagen kan skyldes mange forskellige faktorer, som ikke alle er studierelaterede. Det kvalitative materiale i undersøgelsen giver imidlertid nogle hints om, hvilke studierelaterede forhold der først og fremmest frustrerer og nogle gange stresser de studerende. På Business and Social Sciences er de hyppigst kommenterede kilder til frustration: karakterræs og en konkurrenceorienteret tone blandt de studerende om at have mest tjek på tingene og det mest interessante CV samt diskrepans mellem undervisnings- og eksamensformer. *Eksamensstress* kan formodentlig ikke udryddes, men nok formindskes. Et af midlerne kunne netop være at skabe større overensstemmelse mellem undervisningsaktiviteterne i forløbene og eksamensaktiviteterne.

Tabel 6.3.

Stærke stress-symptomer hos de studerende

	BS	Økonomi	Jura	Psykologi	Stats-kundskab	HIH	Sprog (bac.)	Sprog (kan.)	Økonomi (bac.)	Økonomi (kan.)
Har du oplevet stærke stress-symptomer i forbindelse med dit studie? - I dagligdagen	10%	9%	12%	9%	9%	12%	7%	13%	8%	11%
Har du oplevet stærke stress-symptomer i forbindelse med dit studie? - Op til eksamen	31%	28%	40%	29%	26%	37%	29%	39%	30%	29%

Note: Tallene for stress-symptomer angiver, hvor mange studerende der har svaret altid eller ofte. Resten har svaret nogle gange, sjældent eller aldrig. Stærke stress-symptomer kan fx være: tilbagetrækkethed, hjertebanken, ondt i maven, muskelspændinger, nedtrykthed, rastløshed, vanskeligheder ved at slappe af, koncentrationsbesvær og vanskeligheder ved at huske.

7. DISKRIMINERING OG CHIKANE

Fænomener som mobning, sexchikane, diskriminering og trusler er alle klassiske elementer fra analyser af psykisk arbejdsmiljø på arbejdsmarkedet. Det er fænomener, der eroderer trivsel, motivation, arbejdsglæ-

de og arbejdsevne, og som gerne alle skulle være fraværende i et godt arbejdsmiljø såvel som et studiemiljø.

Diskriminering

Tabel 7.1. angiver, hvor stor en del af de studerende på Business and Social Sciences som inden for de seneste 12 måneder har følt sig udsat for diskriminering

på grund af henholdsvis deres køn, seksuelle orientering, etniske baggrund eller religion.

Tabel 7.1.

Har du inden for de sidste 12 måneder på dit studie følt dig udsat for...

	BS	Økonomi	Jura	Psykologi	Statskundskab	HIH	Sprog (bac.)	Sprog (kan.)	Økonomi (bac.)	Økonomi (kan.)
... diskriminering pga. dit køn?	1%	3%	2%	1%	1%	2%	0%	2%	2%	1%
... diskriminering pga. din seksuelle orientering?	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
... diskriminering pga. din etniske baggrund?	3%	1%	1%	0%	1%	8%	2%	4%	3%	6%
... diskriminering pga. religion?	1%	0%	0%	1%	1%	2%	1%	0%	1%	0%

Note: Tallene angiver, hvor stor en del af de studerende der har svaret "ja" på spørgsmålet: "Har du inden for de sidste 12 måneder på dit studie følt dig diskrimineret pga. ...?". Af hensyn til anonymiteten er tallene kun vist for uddannelser, hvor 50 eller flere studerende har svaret.

Det generelle niveau af diskriminering på Business and Social Sciences er meget lavt med én iøjnefaldende undtagelse, nemlig diskriminering pga. etnisk baggrund.

Flere af de udenlandske studerende har endvidere i de åbne svar skrevet, at de fandt mødet med det dan-

ske uddannelsessystem og danske studerende vanskeligt, og at de nogle gange følte sig forskelsbehandlet. Dette foranledigede følgende tabel, hvori der alene indgår svar fra studerende, som er registreret med et andet statsborgerskab end dansk.

Tabel 7.2.

De udenlandske studerendes oplevelse af diskriminering. Har du inden for de sidste 12 måneder på dit studie følt dig udsat for...

	BS	Økonomi	Jura	Psykologi	Statskundskab	HIH	Sprog (bac.)	Sprog (kan.)	Økonomi (bac.)	Økonomi (kan.)
... diskriminering pga. din etniske baggrund?	19%	-	-	3%	-	22%	12%	21%	22%	19%
n	716	16	4	39	7	216	37	58	83	256

Note: Tallene angiver, hvor stor en del af de studerende der har svaret "ja" på spørgsmålet: "Har du inden for de sidste 12 måneder på dit studie følt dig udsat for ...?". n angiver antallet af besvarelser fra fuldtidsstuderende med andet statsborgerskab end dansk. Af hensyn til anonymiteten er der ikke rapporteret tal for de studier, hvor færre end 25 studerende med udenlandsk baggrund har svaret.

Tabel 7.2. viser, at 19 procent af de fuldtidsstuderende med udenlandsk baggrund føler sig diskrimineret på grund af deres etniske baggrund. Således føler hver femte udenlandske studerende på Business and Social Sciences sig diskrimineret på grund af sin etniske baggrund.

Af det kvalitative materiale fremgår bl.a., at:

- de udenlandske studerende oplever danske studerende som høflige og hjælpsomme, men ikke parat til at lukke udenlandske studerende ind i arbejdsgrupper, læsegrupper og sociale sammenhænge.
- selv om undervisningen foregår på engelsk, er megen information om administrative og sociale forhold kun tilgængelig på dansk.
- danske og udenlandske studerende indimellem stilles forskelligt til eksamen (eksempelvis når dan-

ske studerende må aflevere skriftlige opgaver på dansk, og de udenlandske af gode grunde må aflevere på engelsk).

- de udenlandske studerende møder et meget varierende niveau af engelsk blandt undervisere og medstuderende.

Aarhus Universitet har p.t. 1.089 udenlandske fuldtidsstuderende, og de 716 går på Business and Social Sciences. Målsætningen om øget internationalisering udfordrer både danske og udenlandske studerende på mangfoldige måder og er altså også en udfordring for trivsel og psykisk studiemiljø, og det bør drøftes i studienævne og ledelsen, hvordan man bedre kan gear Business and Social Sciences til at modtage og være vært for de mange udenlandske studerende, man ønsker at have.

Chikane

I Tabel 7.3. angives andelen af studerende på Business and Social Sciences, der inden for de sidste 12 måneder har følt sig udsat for mobning, sexchikane, trusler om vold og vold.

Generelt forekommer chikane sjældent på Business and Social Sciences, idet stort set ingen studerende

har følt sig udsat for sexchikane, trusler om vold og vold, mens 1 procent har følt sig udsat for mobning inden for de sidste 12 måneder. Det er særdeles lave tal sammenlignet med lønmodtagere eller skoleelever, hvor tallene i gennemsnit ligger på 8 og 10 procent.

I 2007 var mobnings- og chikanetallene også meget lave, men man kan dog ikke sammenligne tallene direkte, da definitionerne af mobning varierer. I denne undersøgelse har vi til forskel fra undersøgelsen i 2007 eksplicit defineret mobning som bevidst og systematisk personforfølgelse. I 2007 spurgte vi endvidere de studerende, om de *nogensinde* var blevet udsat for

mobning, mens vi i 2011 på linje med det foreslåede skema fra Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø har begrænset perioden til de *sidste 12 måneder*. Derfor vil der i afsnittene vedrørende diskriminering og chikane ikke blive foretaget sammenligninger over tid.

Tabel 7.3.

Har du inden for de sidste 12 måneder på dit studie følt dig udsat for...

	BS	Økonomi	Jura	Psykologi	Statskundskab	HIH	Sprog (bac.)	Sprog (kan.)	Økonomi (bac.)	Økonomi (kan.)
... mobning?	1%	0%	2%	2%	2%	2%	0%	2%	2%	2%
... sexchikane?	1%	0%	0%	0%	0%	2%	1%	0%	1%	1%
... trusler om vold?	1%	1%	1%	0%	1%	1%	1%	0%	1%	1%
... vold?	0%	0%	0%	0%	0%	1%	0%	0%	0%	1%

Note: Tallene angiver, hvor stor en del af de studerende der har svaret "ja" på spørgsmålet: "Har du inden for de sidste 12 måneder på dit studie følt dig udsat for ...?". Af hensyn til anonymiteten er tallene kun vist for uddannelser, hvor 50 eller flere studerende har svaret.

8. DET FYSISKE OG ÆSTETISKE STUDIEMILJØ

Undersøgelsen inddrager de aspekter af det fysiske og æstetiske studiemiljø, der vedrører de studerendes følelse af, om bygninger og lokaler helt overordnet er rare at være i, og de studerendes opfattelser af, hvorvidt de fysiske omgivelser understøtter deres læringsaktiviteter med at lytte, læse, undersøge, skrive, samarbejde mv. Spørgsmålene vedrører således deres vurdering af undervisningslokaler, læsepladser, gruppearbejdsrum og rammerne til socialt samvær, samt hvor mange ti-

mer de ugentligt tilbringer på deres uddannelsessted. Udgangspunktet her er de studerende.

De aspekter af det fysiske studiemiljø, der vedrører sikkerhed og sundhed, og som det kræver særlig ekspertise at vurdere (herunder sikkerhed i laboratorier og forsøgsanlæg), kortlægges i en anden undersøgelse forestået af AU HR, Organisationsudvikling og arbejdsmiljøenheden. Udgangspunktet er der bygningsmassen og de enkelte lokaler.

Tilfredsheden med det fysiske og æstetiske studiemiljø

I undersøgelsen spørges de studerende helt overordnet, om de fysiske rammer gør det rart at opholde sig på deres uddannelsessted. Sigtet er at indfange den overordnede følelse i forhold til stedet. Efter at være spurgt mere detaljeret om en række forhold, bliver de studerende endvidere spurgt, om de overordnet set er tilfredse med de fysiske rammer. Sigtet er her at indfange en mere overordnet alting taget i betragtning-vurdering.

Tabel 8.1. viser, at 66 procent af de studerende ved Business and Social Sciences overordnet set er tilfredse med de fysiske rammer på deres studiested. Af de resterende 34 procent er de 20 procent hverken tilfredse eller utilfredse, mens resten, 14 procent, ikke er tilfredse (se Figur 8.1.).

Totalen for Business and Social Sciences dækker dog over store variationer uddannelsesområderne imellem. På HIH angiver 86 procent, at de er tilfredse med de fysiske rammer. På Statskundskab er det 77 pro-

cent, der er tilfredse med de fysiske rammer, og 74 procent på Jura. I den modsatte ende finder vi Sprog (kan.), hvor 47 procent af de studerende er tilfredse med de fysiske rammer.

De fleste studerende på Business and Social Sciences er enige i, at de fysiske rammer gør det rart at være på deres uddannelsessted. På HIH er 86 procent overvejende eller helt enige i denne betragtning. Statskundskab ligger på 75 procent, mens der mellem de øvrige uddannelsesområder er variationer mellem 59 procent og 74 procent.

Det lader således til, at der er en jævn tilfredshed med de fysiske rammer (få helt tilfredse og mange overvejende tilfredse), men at der samtidig lokalt er steder og uddannelsesområder, hvor tilfredsheden ikke er særlig stor. I det følgende afsnit afrapporteres de studerendes svar i forhold til, hvorvidt de fysiske rammer understøtter deres læringsarbejde.

Tabel 8.1.

Fysisk og æstetisk studiemiljø

	BS	Økonomi	Jura	Psykologi	Statskundskab	HIH	Sprog (bac.)	Sprog (kan.)	Økonomi (bac.)	Økonomi (kan.)
Jeg er overordnet tilfreds med de fysiske rammer på mit uddannelsessted	66%	69%	74%	61%	77%	86%	63%	47%	59%	55%
De fysiske rammer gør det rart at opholde sig på mit uddannelsessted	70%	65%	74%	65%	75%	86%	72%	59%	68%	62%

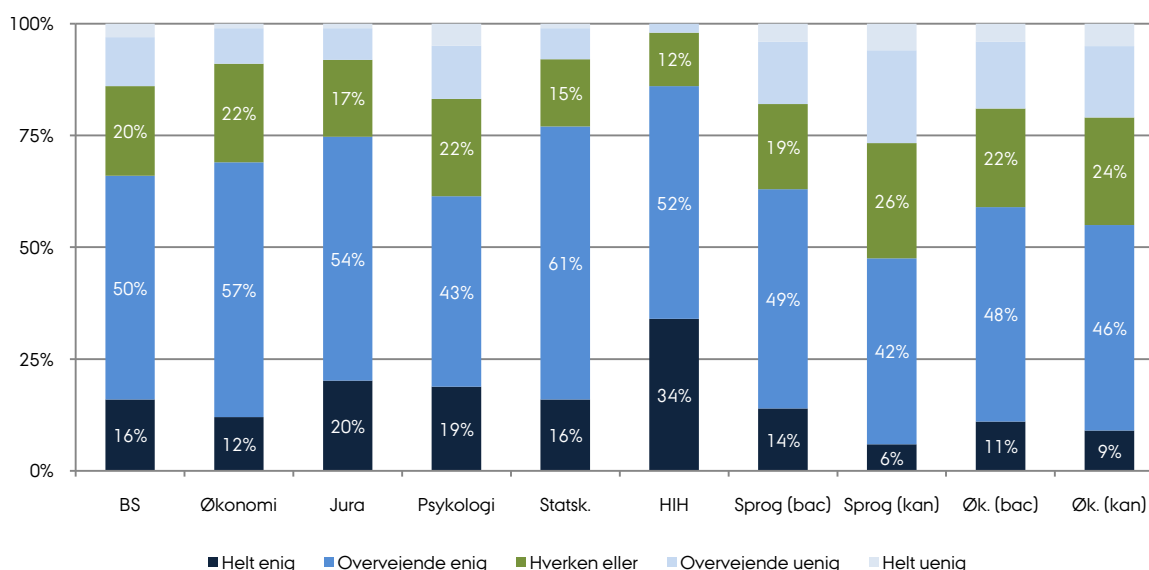
Note: Tallene for fysisk og æstetisk studiemiljø viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Som det fremgår af Figur 8.1., er det imidlertid kun en femtedel af de studerende ved Business and Social Sciences, der erklærer sig helt enig i udsagnene. Halvdelen af de studerende erklærer sig overvejende

enig. Så svarene kan udlægges derhen, at de studerende synes, at de har gode rammer, men at der også er plads til forbedringer (jævnfør nedenfor).

Figur 8.1.

Jeg er overordnet tilfreds med de fysiske rammer på mit uddannelsessted

Uddannelsesstedets fysiske rammer

Det fysiske og æstetiske studiemiljø handler helt overordnet om at skabe fysiske rammer, der understøtter og inviterer til det læringsarbejde, som de studerende forventes at udføre i undervisningen og ikke mindst *mellem* timerne. Set i et læringsperspektiv skal kvaliteten af de fysiske rammer således vurderes på, hvorvidt de understøtter moderne studerendes arbejdsopgaver.

Hvad angår adgangen til læsepladser, svarer 43 procent af de studerende på Business and Social Sciences, at de kan finde en læseplads, når de har brug for en. Dette er tilfældet for flest statskundskabsstuderende. Her svarer 77 procent, at de kan finde en læseplads. Gennemsnittet på 43 procent dækker over en stor variation inden for selve hovedområdet. På Sprog (kan.) angiver 16 procent, at det er muligt at finde en

læseplads, når man har brug for det. Dette tal er 24 procent på Økonomi (bac.) og 23 procent på Sprog (bac.). De øvrige uddannelsesområder ligger højere i sammenligning.

Det følgende spørgsmål afdækker, hvorvidt der er faciliteter til læsegruppearbejde, og her tegnes et lignende billede af hovedområdet. Samlet set på Business and Social Sciences finder 39 procent, at det er muligt at finde et sted at lave gruppearbejde. Den højeste andel finder man på Psykologi, hvor 59 procent erklærer sig overvejende eller helt enige i, at det er muligt at finde et sted at lave læsegruppearbejde. Omtrent halvdelen finder, at det er muligt at finde et sted til læsegruppearbejde på Økonomi og Statskundskab. Det er til gengæld sværere, hvis man læser på Sprog (kan.), Sprog (bac.) eller Økonomi (bac.). Her angiver henholdsvis 22 procent, 19 procent og 22 procent, at der for det meste er et sted, hvor man kan lave læsegruppearbejde, hvis man har brug for det.

I langt de fleste lokaler er der plads til, at de studerende kan sidde ned. Gennemsnitligt svarer 87 procent, at dette er tilfældet. Psykologi, HIH, Økonomi (bac.), Økonomi (kan.) og Sprog (bac.) befinder sig under hovedområdegennemsnittet.

Der er *meget* store forskelle på de fysiske rammer og de studerendes oplevelse af de fysiske rammer mellem de forskellige uddannelsesområder på Business and Social Sciences.

Den hyppigst forekomne kommentar til de fysiske rammer i det kvalitative materiale er ønsket om bedre muligheder for på uddannelsen at kunne finde et sted at arbejde alene (læsepladser) og især sammen med læsegrupper.

Spørger man til, hvorvidt de fysiske rammer giver de studerende mulighed for at møde deres undervisere i dagligdagen, findes ret store forskelle på tværs af institutterne. På Psykologi mener 19 procent, at de fysiske rammer giver mulighed for at møde underviserne i dagligdagen. Til sammenligning er dette tal 66 procent for studerende ved HIH.

De studerende har i øvrigt kommenteret de fysiske rammer flittigt og fyldigt – et materiale, der i bearbejdet form vil blive givet videre til studielederne.

Tabel 8.2.

Uddannelsesstedets fysiske rammer

	BS	Økonomi	Jura	Psykologi	Statskundskab	HIH	Sprog (bac.)	Sprog (kan.)	Økonomi (bac.)	Økonomi (kan.)
Når jeg har brug for en læseplads, kan jeg for det meste finde det	43%	59%	57%	63%	77%	51%	23%	16%	24%	30%
Der er for det meste et sted, hvor jeg kan sidde sammen med min læsegruppe/-makker, når jeg har brug for det	39%	50%	45%	59%	51%	56%	22%	19%	22%	31%
Der er plads nok i undervisningslokalerne til, at jeg kan sidde ned	87%	88%	92%	82%	96%	84%	88%	86%	84%	83%
De fysiske rammer på mit uddannelsessted giver god mulighed for at møde underviserne i dagligdagen	33%	36%	23%	19%	41%	66%	30%	25%	22%	26%

Note: Tallene for fysiske rammer viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

De studerendes daglige gang på studiet

Hvis man trækker de timer fra, som de studerende i gennemsnit anfører, at de deltager i konfrontationstimer, kan man se, at der også er en betydelig forskel i antallet af timer, de studerende tilbringer på uddannelsesstederne mellem timerne, hvilket alt andet lige må give en mindre følelse af tilknytning til uddannelserne.

Tilstedeværelsen på uddannelsesstedet dækker over en lang række forskelligartede aktiviteter. Disse uddybes i nedenstående Tabel 8.4., der er en oversigt over de studerendes typiske brug af deres uddannelsessted.

Tabel 8.3.

Den daglige gang på studiet. Timer per uge

	BS	Økonomi	Jura	Psykologi	Statskundskab	HIH	Sprog (bac.)	Sprog (kan.)	Økonomi (bac.)	Økonomi (kan.)
Hvor mange timer opholdt du dig på dit uddannelsessted?	19,5	24,5	17,5	16,0	23,0	22,5	17,0	14,5	19,5	18,0
Timer brugt på deltagelse i undervisning	10,5	12,0	10,5	7,5	9,5	16,0	9,5	8,5	11,0	10,0
Timer på uddannelsesstedet minus deltagelse i konfrontationstimer	9,0	12,5	7,0	8,5	13,5	6,5	7,5	6,0	8,5	8,0

Note: Tallene er afrundet til nærmeste halve time. Speciale- og ph.d.-studerende er udeladt af analysen. De studerendes samlede tidsforbrug skal være større end 0 og mindre end 84 timer/ugen for at blive inkluderet i analysen.

Case: De fysiske rammer for integration af nye studerende

Flere steder på Aarhus Universitet er der bygninger, hvor de fysiske rammer og indretningen af disse understøtter opbygningen af sociale relationer og identifikation med faget. Nanoscience, der udbydes af det interdisciplinære center iNANO, er den uddannelse på Aarhus Universitet, hvor de studerende i gennemsnit bruger flest timer om ugen på selve undervisningsstedet. Kaj Michael Jensen, uddannelsesansvarlig på iNANO, forklarer:

"Nanoscience er et meget tværfagligt studie, og vi var derfor meget optaget af, at få de studerende godt integreret, fagligt og socialt. Integrationen prøvede vi at tænke ind i ombygningen af lokalerne, da uddannelsen blev oprettet i 2002. Vi rev vægge ned, så der på den ene side af en lang gang ligger tre store holdrum, hvoraf de to lige nu er reserveret til studerende på første år.

Bortset fra forelæsningerne foregår alle timer i disse rum, og det er mit indtryk, at de studerende i høj grad bruger rummene imellem timerne. Blandt andet til arbejde i læsegrupper, som vi tilskynder dem til at være del af. Ved siden af holdrummet ligger et øvelseslaboratorium, hvor de studerende blandt andet laver deres første projekt. På den anden side af gangen sidder både den studieansvarlige og en del af de forskere, som underviser de studerende på de første semestre."

De studerendes brug af universitetets lokaler

Ikke overraskende angiver en meget stor del af de studerende, at de typisk anvender deres uddannelsessted til at modtage undervisning. I gennemsnit bruger 52 procent af de studerende ligeledes deres uddannelsessted til læsning og forberedelse. Her viser det sig, at 67 procent af de studerende på Statskundskab tager på universitetet for at læse og forberede sig. Dette tal er varierende for de øvrige institutter. Mens 63 procent af de studerende på Økonomi bruger universitetet til at læse og forberede sig, gælder dette for 40 procent af de studerende på Sprog (kan.).

Lidt flere af de studerende på de sproglige kandidatuddannelser bruger faciliteterne på universitetet, når de skal lave læsegruppearbejde. Dette tal er 58 procent. I gennemsnit er det 62 procent på hele hovedområdet. Blandt de studerende på Statskundskab bruger 83 procent af de studerende deres uddannelsessted til læsegruppearbejde. Dette tal er 75 procent for HIH og 68 procent for Økonomi (bac.) og Økonomi. Færrest er der på Jura, hvor tallet er 29 procent.

Som det er beskrevet tidligere, har det sociale samvær en stor betydning for de studerendes trivsel, og af

denne tabel ses det, at 44 procent af de studerende på Business and Social Sciences typisk anvender deres uddannelsessted til socialt samvær. Der er færrest på HIH, hvor 32 procent af de studerende angiver at bruge uddannelsesstedet til socialt samvær. Tallet er højest på Sprog (bac.), hvor 55 procent af de studerende angiver, at de anvender deres studiested til at være sammen med deres medstuderende. Det er ligeledes omkring halvdelen af de studerende på Økonomi, Statskundskab og Økonomi (bac.), der benytter deres uddannelsessted til socialt samvær.

Studienævnene bør tage stilling til og kommunikere, i hvilket omfang de har *intention* om at prøve at udvide mængden af studenterlæsepladser, om det er *muligt* og inden for *hvilken tidsramme*. Der er brug for både planer og forventningsafstemning i forbindelse med omplaceringen af institutter og uddannelser.

Studienævnet bør i sine overvejelser medtage, at den kommende satsning på e-læring i campusundervisningen på AU formodentlig vil *øge* behovet for studenterarbejdspladser (jævnfør nedenfor).

Tabel 8.4.

Hvad bruger du typisk dit uddannelsessted til?

	BS	Økonomi	Jura	Psykologi	Statskundskab	HIH	Sprog (bac.)	Sprog (kan.)	Økonomi (bac.)	Økonomi (kan.)
Undervisning	95%	95%	96%	94%	96%	97%	99%	90%	98%	90%
Til at læse/forberede mig	52%	63%	54%	57%	67%	42%	40%	45%	44%	54%
Til læsegruppearbejde	62%	68%	29%	58%	83%	61%	75%	58%	68%	55%
Til socialt samvær	44%	49%	38%	46%	53%	32%	55%	33%	50%	39%

Note: Tallene viser, hvor stor en andel af de studerende som angiver typisk at bruge deres uddannelsessted til ovenstående aktiviteter.

9. KOMMUNIKATION OG E-LÆRING

Ét af Aarhus Universitets nye satsningsområder er Educational it (Aarhus Universitet, 2011). I rapporten for det fremtidige Aarhus Universitet hedder det, at Aarhus Universitet med Educational it vil give "muligheder for netbaserede læringsaktiviteter," og at "undervisningen skal tilrettelægges med afsæt i den aktuelle medievirkelighed" (ibid., p. 41).

Aarhus Universitet råder over en række elektroniske læringsplatforme – AULA, CampusNet, BlackBoard og FirstClass – som undervisere og studerende har brugt gennem en årrække. På Aarhus Universitet har de fleste undervisningsforløb således rutinemæssigt været understøttet af en hjemmeside.

Undersøgelsen rummer to spørgsmål om oplevelsen af undervisernes brug af elektroniske læringsplatforme

i undervisningen. Det ene spørgsmål vedrører undervisernes brug af Learning Management-Systemerne (LMS) til at distribuere undervisningsmateriale. Det andet spørgsmål vedrører undervisernes brug af LMS'erne som aktiverende læringsrum.

Forventningen er, at de studerende oplever langt mest af det første (distribution af undervisningsmateriale), og endvidere at e-læring ikke fylder så meget i undervisningen, at det direkte påvirker de studerendes trivsel. Det er til gengæld også forventningen, at situationen om tre år har forandret sig på disse punkter som en følge af de kommende års satsning på Educational it på Aarhus Universitet.

E-læring

Tabel 9.1. viser de studerendes vurdering af undervisernes brug af elektroniske platforme. De elektroniske platforme dækker over en række forskellige platforme anvendt på Aarhus Universitet som AULA, Blackboard, CampusNet og FirstClass. Spørgsmålene søger at afdekke, hvorvidt der i brugen af platformene udelukkende sker en distribution af materiale, eller om der også gennem anvendelsen foregår en aktivering af de studerende.

Tabellen viser, at størstedelen af de studerende mener, at underviserne er gode til at distribuere undervisningsmateriale via de elektroniske platforme. 86 procent af de adspurgte erklærer sig overvejende eller

helt enige i dette. Dette tal dækker over en relativt lille variation internt på hovedområdet.

Anderledes ser tallene ud, når der spørges til, hvorvidt underviserne er gode til at bruge de elektroniske platforme til at aktivere de studerende. Her er gennemsnittet for Business and Social Sciences 23 procent. På HHH mener 34 procent, at underviserne er gode til at aktivere de studerende ved brug af e-læring, mens der på Psykologi kun er 15 procent, der finder, at dette er tilfældet. På Økonomi, Sprog (bac.), Økonomi (bac.) og Økonomi (kan.) er det mere end 23 procent af de studerende, der finder, at underviserne er gode til at aktivere de studerende gennem anvendelse af de elektroniske platforme.

Tabel 9.1.

Vurdering af underviserens brug af de elektroniske læringsplatforme

	BS	Økonomi	Jura	Psykologi	Stats- kundskab	HIH	Sprog (bac.)	Sprog (kan.)	Økonomi (bac.)	Økonomi (kan.)
Mine undervisere er generelt gode til at bruge de elektroniske læringsplatforme til at distribuere undervisningsmateriale	86%	89%	82%	85%	89%	81%	89%	91%	85%	89%
Mine undervisere er generelt gode til at bruge de elektroniske læringsplatforme til at aktivere de studerende	23%	23%	16%	15%	18%	34%	26%	18%	26%	24%

Note: Læringsplatforme kan fx være AULA, CampusNet, Blackboard, FirstClass mv. Aktivisering af studerende gennem elektroniske læringsplatforme kan være brug af diskussionsfora, blogs, wiki, læringsstier, podcasts mv. Tallene for underviserens brug af de elektroniske læringsplatforme viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Samlet set kan det siges, at Aarhus Universitet har infrastruktur, arbejdsgange og arbejdsvaner blandt undervisere og studerende på plads i den betydning, at der på nuværende tidspunkt er etableret – lidt forenklet sagt – to undervisningsrum: det fysiske og det virtuelle læringsrum. Tallene vidner også om, at det virtuelle rum p.t. mere bruges som 'posthus' end som 'klasse-lokale'. Men der er et godt udgangspunkt for næste satsning, nemlig at implementere en undervisningspraksis på Campus, hvor både det fysiske og det virtuelle 'klasselokale' bruges til læring.

Studienævnene bør drøfte, hvordan man på de enkelte uddannelser kan implementere Aarhus Universitets nyligt vedtagne *Educational it*-politik, der formulerer

en målsætning om – over en kort årrække – at gentænke hovedparten af uddannelsernes undervisningsforløb med henblik på at anvende e-læring til i højere grad at strukturere de studerendes læringsarbejde og aktivere dem mere før, under og efter konfrontationstimerne.

Øget anvendelse af e-læring vil ikke først og fremmest manifestere sig som øget fjernundervisning, men som blandet undervisning. Og man må forvente, at øget brug af e-læring giver et øget behov for studenterarbejdspladser, hvor arbejdsgrupper sammen kobler sig op på kursushjemmesiden og løser opgaver og arbejder med det faglige stof.

Adgang til information og brug af elektroniske læringsplatforme

I undersøgelsen er de studerende også blevet spurgt til deres oplevelse af adgang til trådløst net, studieinformationer på nettet og studievejledning mere generelt.

Af Tabel 9.2. ses, at 75 procent af de studerende på Business and Social Sciences vurderer, at der generelt er adgang til netværk på de steder, hvor der er brug for det. Det dækker over en betragtelig variation mellem uddannelserne. På Økonomi, Psykologi, Statskundskab og HIH vurderer over 90 procent, at der generelt er god adgang til det trådløse netværk. Højest ligger HIH med 96 procent. På Økonomi (kan.) svarer 68 procent, at der generelt er god adgang til de tråd-

løse netværk, mens dette tal er 51 procent for Sprog (bac.).

I forhold til tilgængeligheden af informationer på nettet finder 85 procent af de studerende på Business and Social Sciences, at der er god mulighed for at finde de relevante oplysninger om studieforhold på nettet. Her ses, at flest finder, det er tilfældet på Sprog (kan.) og Økonomi (kan.), hvor 91 procent erklærer sig enige. De økonomiske bacheloruddannelser ligger ligeledes højt med 90 procent. Færre finder, at der er gode muligheder for at finde oplysninger på nettet på Psykologi, hvor 75 procent mener, at der er gode muligheder for at finde oplysninger om studieforhold på nettet.

Det sidste spørgsmål drejer sig om studievejledningen og dennes evne til at hjælpe de studerende med de problemer, de har. Gennemsnitligt finder 68 procent af de studerende på Business and Social Sciences, at studievejledningen er i stand til at rådgive i forhold til de problemer og spørgsmål, de oplever. 74 procent oplever, at dette er tilfældet på Økonomi (bac.), og 73 procent svarer bekræftende på Psykologi. På Statskundskab og Økonomi (kan.) er det 70 procent af de

studerende, der erklærer sig helt enige eller overvejende enige i, at studievejledningen generelt er i stand til at hjælpe. På Jura oplever 55 procent af de studerende, at de kan få hjælp af studievejledningen, hvilket er det laveste tal på hovedområdet.

I det kvalitative materiale efterlyses ældre studievejledere til vejledning af kandidatstuderende og ældre studerende.

Tabel 9.2.

Vurdering af elektronisk adgang til information

	BS	Økonomi	Jura	Psykologi	Statskundskab	HIH	Sprog (bac.)	Sprog (kan.)	Økonomi (bac.)	Økonomi (kan.)
Der er generelt adgang til det trådløse netværk på de steder, hvor jeg har brug for det	75%	92%	84%	92%	90%	96%	51%	55%	53%	68%
På nettet har jeg god mulighed for at finde frem til de oplysninger, jeg har brug for om undervisning, eksamen, studieordninger mv.	85%	84%	83%	75%	77%	87%	87%	91%	90%	91%
Studievejledningen kan generelt hjælpe mig med de problemer og spørgsmål, jeg henvender mig med	68%	64%	55%	73%	70%	61%	65%	69%	74%	70%

Note: Tallene for elektronisk adgang til information samt studievejledningen viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

LITTERATUR

- Aarhus Universitet (2011) *Den faglige udviklingsproces*, Aarhus Universitet, Rapport fra universitetsledelsen den 9. marts 2011
- Biggs, John & Tang, Katherine (2007) *Teaching for Quality Learning at University*, 3rd ed., The Society for Research into Higher Education & Open University Press
- DCUM, Dansk Center for Undervisningsmiljø (2011) *Termometertal fra 4.-10. klasse i skoleåret 2009/10*, hentet den 18. april 2011 på <http://dcum.dk/grundskole-mobning-2011>
- Det Europæiske Arbejdsmiljøagentur, *Stress: Definition and causes*, hentet den 18. april 2011 på http://osha.europa.eu/da/topics/stress/definitions_and_causes
- Hattie, John (2009) *Visible Learning. A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*, Routledge
- Larsen, Ulrik (2000) *Frafald og Studiemiljø*, Aarhus: Studenterrådet ved Aarhus Universitet
- NFA, Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø (ukendt dato) *Mobning på arbejdet kan ramme alle*, hentet den 18. april 2011 på <http://www.arbejdsmiljoforskning.dk/da/projekter/amis-spoergeskema-om-psykisk-arbejdsmiljoe/resumeer/mobning-paa-jobbet-kan-ramme-alle>
- Retsinformation (2001) *Lov om elever og studerendes undervisningsmiljø*, hentet den 18. april 2011 på <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=23705>
- Universitets- og Bygningsstyrelsen (2009) *Campus og studiemiljø*, Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling, kan downloades på www.ubst.dk

APPENDIKS A: SVARPROCENTER OG USIKKERHED

Svarprocenter

Af de i alt 30.608 fuldtidsstuderende, som fik tilsendt en mail med en invitation til at deltage i spørgeskemaundersøgelsen, besvarede 11.401 studerende spørgsmålene. Dette giver en svarprocent på 37. På mange studier er svarprocenten væsentlig højere. Fx har store studier såsom Statskundskab, Medicin, Tandlæge, Biologi, Datalogi, IFA, AAL, Matematik, Mol.bio. svarprocenter på 45 og derover.

37 procent er en høj svarprocent. Til sammenligning har der på andre universiteter, hvor der er blevet gennemført studiemiljøundersøgelser, været markant lavere svarprocenter: KU (19 procent), AAU (17 procent) og SDU (16,5 procent).

På den anden side betyder en svarprocent på 37, at der er 63 procent, som ikke har svaret. En meget væsentlig forklaring er, at det er meget svært at komme i kontakt med de studerende gennem mailsystemet. Omfanget af problemet er ikke kendt, men det er arbejdsgruppens erfaring, at mange studerende ikke bruger deres centralt tildelte post.au.dk-mail og dermed aldrig – på trods af et omfattende PR-arbejde – har opdaget undersøgelsen. Det ses blandt andet af, at der ved den første udsendelse til de studerende blev returneret mere end 1.700 mails, der ikke kunne leveres. På samme måde har arbejdsgruppen i dataindsamlingsperioden modtaget mange mails fra studerende, som ikke havde modtaget en mail, men som bad om at deltage i undersøgelsen.

Er data repræsentative?

Datas validitet afhænger i høj grad af, om frafaldet på 63 procent er usystematisk. I den tekniske rapport (Rapport nr. 6) har vi foretaget en sammenligning af karakteristika ved de studerende, der har svaret, sammenlignet med hele populationen. Andelen af udenlandske studerende kontra danske er præcis den samme i gruppen, der har besvaret spørgeskemaet,

og den samlede studenterpopulation på AU. Ligeledes er kønsfordelingen for population og undersøgelse identisk. De studerende, der har besvaret spørgeskemaet, er i gennemsnit 1,8 år yngre end hele studenterpopulationen, og der er en svag overrepræsentation af bachelorstuderende i undersøgelsen.

Statistisk usikkerhed

At svarprocenten ikke er 100, gør, at resultaterne ikke er sikre. Arbejdsgruppen vurderer, at data har en meget høj kvalitet, og at resultaterne i høj grad er pålidelige. Men strengt taget er tallene kun et *estimat* og dermed behæftet med usikkerhed. Denne usikkerhed kan ligeledes estimeres. I den tekniske rapport (Rapport nr. 6) er der for hvert enkelt institut foretaget en beregning af den statistiske usikkerhed.

For hovedområderne og AU under ét er fejlmargenen $\pm 1-2$ procent. På mange af de store institutter, fx Biologi, IMV, Medicin og Jura, $\pm 2-5$ procent. På mellemstore institutter med en forholdsvis lav svarprocent er den statistiske usikkerhed større. Enkelte institutter har meget høje statistiske usikkerheder.

Sammenligning af 2007- og 2011-tal

Mange af spørgsmålene i Studiemiljø2011 er identiske med undersøgelsen for 2007, og dermed er der en unik mulighed for at undersøge udviklingen i studiemiljøet. Tidssammenligningerne er vist i denne rapport, og en fuldstændig sammenligning af alle spørgsmål kan downloades fra hjemmesiden www.au.dk/-studiemiljo2011.

Her skal det dog bemærkes, at der (som ved alle tidssammenligninger) er fare for at overtolke udviklingen på grund af følgende fejlkilder. For det første kan der være tale om tilfældige udsving. Dette er dog mindre sandsynligt i så stor en undersøgelse, men i den tekniske rapport (Rapport nr. 6) er der foretaget en beregning af, hvor stor en forskel skal være i tid for at være statistisk signifikant. For det andet kan selve sammensætningen af studenterpopulationen have ændret sig. Hvis HE tages som eksempel, er der siden 2007 oprettet en uddannelse i Folkesundhed, og sammenlignet med 2007 er svarprocenten for de tandlægestuderende markant højere, og dermed har disse større vægt i totalen for HE.

I forlængelse heraf skal det siges, at der kun må sammenlignes spørgsmål, hvor svarkategorier og spørgsmålsformulering er identiske. Af hensyn til sammenlignelighed har arbejdsgruppen prioriteret kun at revidere spørgeskemaet fra 2007 i det omfang, som det har været absolut nødvendigt. På den anden side har arbejdsgruppen på baggrund af erfaringer fra 2007 fundet det nødvendigt at revidere og præcisere spørgsmål. Spørgsmålet om mobning er blevet præciseret således, at begrebet mobning er defineret. Ligeledes har vi præciseret, at mobning og andre former for chikane og diskriminering skal være foregået inden for de seneste 12 måneder. I de studerendes angivelse af deres tidsforbrug har arbejdsgruppen ændret svarkategorierne: I 2007 havde de studerende kun mulighed for at angive deres tidsforbrug i på forhånd fastlagte intervaller. I 2011 kunne de studerende skrive deres nøjagtige tidsforbrug i et fritekstfelt. Dette giver en meget højere grad af præcision, men dette på bekostning af muligheden for at sammenligne med data fra 2007.

Tabel A.1.

Svarprocenter

Institut /studienævn/uddannelse	N	n	%	Institut /studienævn/uddannelse	N	n	%
AU	30.608	11.401	37%	Business and Social Sciences	12.918	4.947	38%
				Økonomi	1.023	400	39%
Science and Technology	3.912	1.786	46%	Jura	2.012	447	22%
Kemi	406	172	42%	Psykologi	1.231	438	36%
Matematik	407	192	47%	Statskundskab	1.199	590	49%
Geologi	137	59	43%	HIH	1.118	629	56%
Mol.bio.	473	217	46%	Sprog (bac.)	1.190	440	37%
IFA	386	194	50%	Sprog (kan.)	993	341	34%
Datalogi	621	297	48%	Økonomi (bac.)	2.216	816	37%
Biologi	478	228	48%	Økonomi (kan.)	1.936	846	44%
Idræt	265	90	34%				
iNANO	185	104	56%	Arts	10.556	3.294	31%
DJF	113	55	49%	Religion	405	93	23%
ASE	433	174	40%	Teologi	363	77	21%
BiRC	8	4	50%	IFI	436	102	23%
				IMV	1.300	435	33%
Health	3.222	1.374	43%	Historie	964	356	37%
Medicin	2.360	1.063	45%	Æstetik	1.088	458	42%
Tandlæge	316	162	51%	SLK	839	330	39%
Biomedicin	45	9	20%	Nordisk	585	191	33%
Sygepleje	126	23	18%	AAL	872	439	50%
Folkesundhed	55	25	45%	Didaktik	363	67	18%
SKT	215	55	26%	1) Lifelong Learning	49	4	8%
Sundhedsfag	69	13	19%	Gen. pæd.	509	75	15%
Molekylær medicin	36	24	67%	Pæd. antropologi	496	112	23%
				Pæd. filosofi	216	42	19%
				Pæd. psykologi	976	255	26%
				Pæd. sociologi	874	158	18%
				Udd.videnskab	176	82	47%
				It-did. design	45	18	40%

Note: N angiver det samlede antal fuldtidsstuderende, som var indskrevet på tidspunktet for undersøgelsen. n angiver antallet af svar.

APPENDIKS B: REGRESSIONSANALYSE

Tabel B.1.

Regressionsanalyse. Hvad kan forklare variationen i den afhængige variabel trivsel? Tallene angiver de ustandardiserede regressionskoefficienter

(Konstant)	2,507
Køn	0,148***
Alder	-0,008***
Egen formåen	0,069***
Bachelor/kandidat	n.s.
Sidefag	n.s.
Kontakt til medstuderende	0,179***
Læsegruppeaktivitet	0,027***
Udbud af sociale og faglige arr.	0,059***
Ensomhed	-0,092***
Kontakt til undervisere	0,052***
Faglig integration	0,324***
Undervisningens organisering	0,088***
Feedback	n.s.
Stærke stress-symptomer	-0,036***
Chikane/diskriminering	-0,210***
Fysisk studiemiljø	0,039***
Justeret $R^2=0,547$	
N=9.750	

Note: Signifikansniveauer: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$, n.s. non-signifikant. Se den tekniske rapport for konstruktion af den afhængige og de uafhængige variable.

APPENDIKS C: REGELGRUNDLAG

Kravene til en undervisningsmiljøvurdering er i loven præciseret således (arbejdsgruppens understregning og kursivering):

§ 6. Uddannelsesstedets ledelse sørger for, at der udarbejdes en skriftlig undervisningsmiljøvurdering af sikkerheds- og sundhedsforholdene samt forholdene vedrørende det psykiske og æstetiske miljø på uddannelsesstedet.

Stk. 2. Undervisningsmiljøvurderingen skal være tilgængelig på uddannelsesstedet for elever og studerende og andre interesserede.

Stk. 3. Undervisningsmiljøvurderingen skal revideres, når der sker ændringer, der har betydning for undervisningsmiljøet, dog mindst hvert tredje år.

§ 7. Undervisningsmiljøvurderingen skal mindst indeholde følgende elementer:

Kortlægning af uddannelsesstedets fysiske, psykiske og æstetiske undervisningsmiljø.

beskrivelse og vurdering af eventuelle undervisningsmiljøproblemer,

udarbejdelse af en handlingsplan, hvor det fremgår, i hvilken takt og rækkefølge de konstaterede problemer skal løses, og

forslag til retningslinjer for opfølgning på handlingsplanen.

Stk. 2. Uddannelsesstedets ledelse skal inddrage undervisningsmiljørepræsentanterne i planlægningen, tilrettelæggelsen og gennemførelsen af samt opfølgningen på undervisningsmiljøvurderingen.

APPENDIKS D: NØGLETAL

Tabel D.1.

Nøgletal angående forholdet mellem studerende og VIP

	Stude- rende	Ph.d.- studerende	VIP (årsværk)	D-VIP (årsværk)	Stud/VIP+ DVip	Ph.d.- stud/VIP
ST	3.912	686	1.437	51	2,6	0,5
HE	3.222	570	621	114	4,4	0,9
BS	12.918	223	641	206	15	0,3
AR	10.556	337	725	84	13	0,5

Kilde: Nøgletal, Faglig udviklingsproces, Aarhus Universitet, 2011.

